

## A – Euroopa Kohtu areng ja tegevus 2005. aastal

Euroopa Kohtu president Vassilios Skouris

Käesolevas aastaaruande osas esitatakse kokkuvõte Euroopa Ühenduste Kohtu tegevusest 2005. aastal. Esiteks annab aruanne ülevaate institutsiooni selle aasta arengust, tuues välja Euroopa Kohut puudutavad institutsioonilised muudatused ja selle sisemise korralduse ja töömeetoditega seotud arengud (jaotis 1). Teiseks sisaldab aruanne statistika analüüsi, mis käsitleb institutsiooni töökoormuse osas toimunud arenguid ning kohtumenetluste keskmist pikkust (jaotis 2). Kolmandaks esitatakse aruandes, nagu igal aastal, teemade järgi jagatud kohtupraktika põhiarengud (jaotis 3).

**1.** Peamiseks Euroopa Kohtu institutsioonilise arengu märksõnaks oli 2005. aastal Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtu ametisse asumine (jaotis 1.1). Lisaks sellele väärivad märkimist Euroopa Kohtu põhikirja käsitlevas protokollis ja Euroopa Kohtu kodukorras tehtud muudatused (jaotis 1.2).

**1.1.** Institutsiooni jaoks on olulised sündmused nõukogu 2. novembri 2004. aasta otsusega Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtu loomine ja selle kohtu seitsme liikme ametisse astumine. Nende aluseks on Nice'i lepinguga sisseviidud muudatused Euroopa Liidu õigusalas struktuuris. Avaliku Teenistuse Kohus on esimene erikohus, mis on asutatud EÜ artikli 220 teise lõigu ja EÜ artikli 225a alusel.

Euroopa Liidu avalikku teenistust puudutavad kohtuvaidlused moodustavad suure osa Esimese Astme Kohtu, mille juurde uus kohus on loodud, töökoormusest. Euroopa Kohtus moodustavad Esimese Astme Kohtu otsuste peale avaliku teenistuse valdkonnas esitatud apellatsioonkaebused kohtu koormusest proportsionaalselt väiksema osa. Uus kohus on loodud eelkõige eesmärgiga vähendada Esimese Astme Kohtu töökoormust, mis suurenes 2004. aastal vastavalt Nice'i lepingule pärast Esimese Astme Kohtule volituste üleminekut lahendada teatud liiki hagiisid, mis olid varem Euroopa Kohtu pädevuses.

Käesoleva aruande kolmandas osas annab Avaliku Teenistuse Kohtu president üksikasjaliku ülevaate uue kohtu esialgsest tegevusest 2005. aastal.

**1.2.** Kohtumenetlust reguleerivate tekstide muutmise osas vajab kõigepealt märkimist, et Avaliku Teenistuse Kohtu loomisest tingituna tuli viia Euroopa Kohtu põhikirja käsitlevasse protokollis teatavad erisätted, mis puudutavad Esimese Astme Kohtus apellatsiooni korras tehtud otsuste teistmismenetlust Euroopa Kohtus. Nõukogu 3. oktoobri 2005. aasta otsusega lisati Euroopa Kohtu põhikirja käsitleva protokollis artiklid, milles nähakse eelkõige ette üldreeglid kõnealuse menetluse kiireloomulisuse, menetluse kirjaliku ja suulise staadiumi ning võimaliku peatava toime kohta.

Pärast Euroopa Kohtu läbiviidud arutelu menetluste käigu ja oma töömeetodite üle tegi kohus 2004. aastal ka mõningad ettepanekud kodukorra muutmiseks, mille eesmärgiks oli menetluse kestuse lühendamine. Pärast nõukogus toimunud arutelu võeti need muudatused 12. juulil 2005 vastu ja need jõustusid 1. oktoobril 2005. Esiteks käsitlevad need muudatused kodukorra artikli 37 lõiget 7, mille kohaselt saab Euroopa Kohus edaspidi määrata, millistel tingimustel võib elektroonilisi kanaleid pidi kohtukantseleile edastatud

menetlusedokumenti pidada dokumendi originaaliks. Teiseks muudeti kodukorra artikli 104 lõiget 1, mille kohaselt ei pea Euroopa Kohus edaspidi tõlkima eelotsusetaotlusi kõiki-desse ametlikesse keeltesse tervikuna, kui need taotlused on liiga pikad. Sellisel juhul asendatakse taotluste terviklik tõlge kokkuvõtte tõlkega ülejäänud liikmesriikide riigikeel-de. Kolmandaks peab mainima kodukorra artikli 44a, artikli 104 lõike 4 ja artikli 120 muu-datusi, mis käsitlevad kohtuistungis taotluse esitamise ühekuulise tähtaja asendamist kol-mekuulise tähtajaga.

Nõukogu kiitis 18. oktoobril 2005 heaks veel rea Euroopa Kohtu poolt esitatud kodukorra muudatusi, mis jõustusid 1. detsembril 2005. Need muudatused hõlmavad menetlustoi-mingutega tegeleva koja ärakaotamist, mis on oma aktuaalsuse kaotanud (artikli 9 lõike 2, artikli 44 lõike 5, artikli 45 lõike 3, artiklite 46 ja 60, artikli 74 lõike 1 ja artikli 76 lõike 3 muut-mine), artikli 11b lõike 1 ja artikli 11c lõike 1 muutmist, mille eesmärk on tagada kohtunike võrdsem osalemine suurkojas ja muudes kohtukoosseisudes, ning kahe asenduskohtuni-ku määramist kohtuasjades, mis on suunatud suurkojale kohtunike osalise asendamise aasta algusest kuni ajani, mil asendamine on toimunud.

**2.** Euroopa Kohtu töömeetodite efektiivsuse tõstmiseks vastuvõetud meetmete ja laiene-mise järgselt kümne uue kohtuniku ametisse asumise koostöö on Euroopa Kohtu 2005. aasta statistikas jätkuvalt märgatav. Poolleliolevate kohtuasjade arv on langenud ligi 12% ning menetluste pikkus Euroopa Kohtus on oluliselt lühenenud.

Euroopa Kohus menetles 2005. aastal lõpuni 512 kohtuasja (netoarv, mille hulka on arva-tud kohtuasjade liitmised). Nende hulgast 362 kohtuasja lõppesid kohtuotsuse ja 150 koh-tuasja kohtumääruse tegemisega. Selgub, et 2005. aastal tehtud kohtuotsuste arv on ligi-kaudu sama, mis 2004. aastal (375 kohtuotsust); kohtumääruste arv on aga langenud.

Euroopa Kohtusse saabus 474 uut kohtuasja (531 kohtuasja 2004. aastal, brutoarv). 2005. aasta lõpus oli poolleliolevate kohtuasjade arv 740 (brutoarv) võrreldes 840 kohtuasjaga 2004. aasta lõpus ja 974 kohtuasjaga 2003. aasta lõpus. See tähendab, et Euroopa Kohtul on ainuüksi kahe aastaga õnnestunud poolleliolevate kohtuasjade arvu vähendada ligi-kaudu 24%.

Juba 2004. aastal silma torganud kohtumenetluste lühenemine on 2005. aastal eelotsuse-taotluste menetlemise osas veelgi selgem: keskmine menetluse pikkus on langenud 23,5 kuult 20,4 kuule. Hagide ja apellatsioonkaebuste menetlemise osas oli keskmine menetle-miseks kulunud aeg 21 kuud. Siinjuures tuleks meenutada, et 2003. aastal oli keskmine menetluseks kulunud aeg eelotsusetaotluste puhul 25 kuud ja apellatsioonkaebuste pu-hul 28 kuud.

Möödunud aastal kasutas Euroopa Kohus tema käsutuses olevaid erinevaid võimalusi tea-tud kohtuasjade kiiremaks menetlemiseks (eelisjärjekorras menetlemine, kiirendatud ja lihtsustatud menetlus ning otsuse tegemine ilma kohtujuristi ettepanekuta). Kiirendatud menetlust taotleti kuues kohtuasjas, kuid kodukorras sätestatud erakordse kiireloomulisus-e nõue ei olnud täidetud. Vastavalt 2004. aastal väljakujunenud praktikale rahuldatakse või lükatakse tagasi taotlused kohtuasja lahendamiseks kiirendatud menetluse korras Eu-roopa Kohtu presidendi põhistatud määrusega.

Samuti jätkas Euroopa Kohus talle suunatud eelotsuse küsimuste vastamisel kodukorra artikli 104 lõikes 3 ettenähtud lihtsustatud menetluse kasutamist. Nimetatud sätte alusel tegi kohus 12 kohtumäärust, millega lõpetati menetlus kokku 29 kohtuasjas.

Peale selle kasutas Euroopa Kohus üsna sagedasti põhikirja artiklis 20 sätestatud võimalust teha otsus ilma kohtujuristi ettepanekuta, kui kohtuasi ei tõstata ühtegi uut õigusküsimust. Umbes 35% kuulutatud kohtuotsustest olid 2005. aastal ilma kohtujuristi ettepanekuta (2004. aastal 30%).

Mis puutub kohtuasjade jagamisse eri kohtukoosseisude vahel, siis suurkoda ja täiskogu menetlesid umbes 13% 2005. aastal lõpetatud kohtuasjadest, viiest kohtunikust koosnevad kojad 54%, samas kui kolmest kohtunikust koosnevad kojad menetlesid 33% 2005. aastal lõpetatud kohtuasjadest. Kui suurkoja menetletavate kohtuasjade arv välja arvata, võib öelda, et kõikide kohtukoosseisude menetletud vastav kohtuasjade arv on 2004. aastaga võrreldes jäänud samaks.

Muud statistilised andmed 2005. kohtuaasta kohta on toodud käesoleva aruande V peatükis.

**3.** Selles jaotises esitatakse peamised arengud kohtupraktikas, mis on teemade kaupa liigitatud järgmiselt:

institutsiooniline õigus; igasuguse kodakondsusel ja liidu kodakondsusel põhineva diskrimineerimise keeld; kaupade vaba liikumine; põllumajandus; töötajate vaba liikumine, asutamisevabadus ja teenuste osutamise vabadus; kapitali vaba liikumine; konkurentsieeskirjad; õigusnormide ühtlustamine; sotsiaalõigus; äriühinguõigus; keskkond.

Siinjuures tuleks tähelepanu juhtida sellele, et teatava teema alla paigutatud kohtuotsus võib käsitleda ka mõnesse muusse valdkonda kuuluvaid tähtsaid küsimusi.

**3.1. Põhiseaduslikke ja institutsionaalseid** küsimusi käsitlevate kohtuotsuste hulgas väärivad tähelepanu kuus kohtuotsust; nendest kaks kohtuotsust käsitlevad Euroopa Liidu lepingu VI jaotise („kolmas samm”) raames võetud raamotsuseid, ülejäänud neli kohtuotsust aga vastavalt ühenduste ja kolmanda riigi vahelise partnerluslepingu tagajärgi, rakendusvolituste jaotust nõukogu ja komisjoni vahel, tühistamishagi vastuvõetavuse tingimusi ning Euroopa Kohtu pädevust menetleda liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsust mittetäitnud liikmesriigi vastu esitatud hagi.

Kohtuasjas Pupino (16. juuni 2005. aasta otsus kohtuasjas C-105/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitas Tribunale di Firenze (Itaalia) eeluurimiskohtunik eelotsuse küsimuse Euroopa Liidu lepingu VI jaotise kohta. Nimetatud kohtus oli käimas kriminaalmenetlus kooliõpetaja M. Pupino suhtes, keda süüdistati laste väärkohtlemises, kes faktiliste asjaolude asetleidmise ajal olid alla viie aasta vanad.

Eeluurimise käigus kogus alaealistelt ohvritelt tunnistusi eelotsusetaotluse esitanud kohtunik. Itaalia menetlusseaduse kohaselt peetakse eeluurimisstaadiumis kogutud asjaolusid tõenditeks selle sõna tehnilises tähenduses vaid juhul, kui need on esitatud võistleva kohtuvaidluse käigus menetluse teises staadiumis ehk avalikul kohtuistungil toimuvate vaidluste käigus. Siiski on Itaalia Codice di procedure penale (edaspidi „CPP”) artikli 392

lõikes 1 ja artikli 398 lõikes 5 ette nähtud üks erand juhul, kui alla 16-aastased alaealised on seaduses ammendavalt loetletud kuritegude, nagu näiteks seksuaalse kuritarvitamise ohvrid. Sellistel juhtudel saavad menetluse esimeses staadiumis kogutud tunnistused ilma võistlevuse põhimõtte kohaldamiseta tõendi jõu, et ohvreid kaitsta. Sellele tuginedes küsis riiklik süüdistaja, kas kõnealune erand on kohaldatav M. Pupino juhtumi puhul, et mitte vastastada alaealisi süüdistatava ja et arvestada neile tekitatud psühhotraumaga.

CPP artiklid, mis sätestavad tõendite osas erandi, võeti vastu pärast raamotsust 2001/220/JSK,<sup>1</sup> milles nähakse ette ohvrite õiguste tunnustamine (artikkel 2), võimalus ohvritel selgitusi anda (artikkel 3) ning ohvrite kaitsmine, eelkõige avalikult tunnistuse andmise mõjude eest (artikkel 8).

Eelotsusetaotluse esitanud kohtunik otsustas menetluse peatada ja paluda Euroopa Kohtul otsustada raamotsuse artiklite 2, 3 ja 8 ulatuse küsimus, et analüüsida CPP-s sätestatud erandi kohaldamise kohasust käesolevas asjas ja tõlgendada Itaalia õigusnorme raamotsusest lähtudes.

Olles kõigepealt analüüsinud iseenda pädevust eelotsusetaotluse üle otsustamiseks EL artikli 35 lõike 2 alusel, uuris Euroopa Kohus eelotsusetaotluse vastuvõetamatuse väidet, mille esitasid Prantsuse ja Itaalia valitsused, kuna Euroopa Kohtu vastus ei olevat põhikohtuasjas vaidluse lahendamiseks kasutatav. Prantsuse valitsus väitis, et eelotsusetaotluse esitanud kohtunik püüab raamotsuse teatud sätteid otse kohaldada, kuigi nendel sätetel ei ole EL artikli 34 lõike 2 punkti b kohaselt vahetut õigusmõju. Euroopa Kohus meenutas, et eelotsuse küsimuste asjakohasust eeldatakse, mistõttu võib neile vastamisest keelduda vaid juhul, kui taotletaval tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja asjaolude või esemega või „kui kõnealune probleem on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada eelotsuse küsimusele kasuliku vastuse andmiseks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud”.

Euroopa Kohus lükkas vastuvõetamatuse väite tagasi, leides, et EL artikli 34 lõike 2 sõnastus annab raamotsustele kohustusliku jõu, millest tulenevalt tekib liikmesriigi asutustel siseriikliku õiguse kooskõlalise tõlgendamise kohustus, nagu see on direktiivide puhul EÜ artikli 249 kolmanda lõigu alusel. Seega „eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes siseriiklike õigusnorme kohaldades on õigustatud neid tõlgendama, peab seda tegema nii palju kui võimalik raamotsuse sätetest ja eesmärgist lähtudes, et saavutada raamotsusega soovitud tulemust”. Liikmesriigi kohtu kohustus viidata asjakohaste siseriiklike õigusnormide tõlgendamisel raamotsuse sisule on siiski piiratud „õiguse üldpõhimõtetega, nimelt õiguskindluse ja tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtetega”. Samas „kooskõlalise tõlgendamise põhimõtte ei saa olla aluseks siseriikliku õiguse *contra legem* tõlgendusele”. „See põhimõtte nõuab siiski, et liikmesriigi kohus võimaluse korral kaaluks siseriiklikku õigust kui tervikut, et hinnata, mil määral võib seda kohaldada nii, et see ei annaks raamotsuses sätestatud eesmärgiga vastupidist tulemust.”

Vaatamata kolmandasse sambasse kuuluvate raamotsuste valitsustevahelisele iseloomule ja nende aktide vahetu õigusmõju puudumisele, võib nendega seonduvat siseriiklikku õigust tõlgendada raamotsuse sätetest ja eesmärgist lähtudes. See vastab liikmesriikide tah-

<sup>1</sup> Nõukogu 15. märtsi 2001. aasta raamotsus 2001/220/JSK ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses (EÜT L 82, lk 1, edaspidi „raamotsus”).

tele „üha tihedama liidu” loomiseks, milleks on ette nähtud õiguslikud instrumendid, mis annavad EÜ asutamislepingus sätestatud aktidega analoogilisi tulemusi kiirema integratsiooni saavutamiseks (punkt 36).

Euroopa Kohus järeldas, et raamotsust tuleb tõlgendada selliselt, et „pädeval liikmesriigi kohtul peab olema võimalus lubada väikestel lastel, kes on väärkohtlemise ohvrid, anda oma ütlusi näiteks väljaspool avalikku kohtuistungit ja enne selle toimumist korras, mis tagab nende laste kaitse vajalikul tasemel”.

Kohtuasjas komisjon v. nõukogu (13. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-176/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitati Euroopa Kohtule lagi raamotsuse 2003/80/JSK<sup>2</sup> tühistamiseks.

Nimetatud raamotsus on vastu võetud Euroopa Liidu lepingu VI jaotise, täpsemalt EL artikli 29, artikli 31 punkti e ja artikli 34 lõike 2 punkti b alusel Nice'i lepingule eelnenud redaktsioonis, et võtta kooskõlastatud meetmeid keskkonnaõiguse rikkumiste arvu murettekitava kasvu suhtes. Raamotsuse artiklites 2 ja 3 sätestatakse, et liikmesriigid karistavad kriminaalkorras seitset liiki õigusrikkumiste eest, mis on toime pandud kas tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu ja millega rikutakse keskkonnaõigust. Peale toimepanemise kriminaliseeritakse artiklis 4 muud kuriteos osalemise vormid ja kuriteole kallutamine. Raamotsuse artikli 5 kohaselt peavad kehtestatud karistused olema „tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad”. Raamotsuse artikli 5 lõikes 1 täpsustatakse, et raskete rikkumiste eest karistatakse vabadusekaotusega, millega võib kaasneda väljaandmine. Artikkel 6 reguleerib juriidiliste isikute tegevusest või tegevusetusest tulenevat vastutust artiklites 2–4 sätestatud tegude eest ning artikli 7 kohaselt karistatakse neid „tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistustega”. Artikkel 7 sätestab viis konkreetset kriminaalkaristust juriidiliste isikute poolt toimepandud rikkumiste eest.

Enne vaidlustatud raamotsuse vastuvõtmist esitas komisjon EÜ artikli 175 lõike 1 alusel ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu. Euroopa Parlament väljendas oma arvamust mõlema õigusakti kohta ning tegi nõukogule ettepaneku kasutada raamotsust vastuvõetavat direktiivi täiendava dokumendina keskkonna kriminaalõiguse kaudu kaitsmisel üksnes õiguslase koostöö kahe aspekti osas ning hoiduda raamotsuse vastuvõtmisest enne direktiivi ettepaneku vastuvõtmist. Nõukogu ei võtnud direktiivi ettepanekut vastu, kuid võttis vastu raamotsuse, mille viiendas ja seitsmendas põhjenduses mainitakse direktiivi ettepanekut ja märgitakse, et enamuse nõukogus asus seisukohale, et direktiivi ettepanek ületab ühendusele antud volitusi kohustada liikmesriike kehtestama kriminaalkaristusi. Komisjon selle seisukohaga ei nõustunud.

Raamotsuse tühistamisnõude toetuseks vaidlustas komisjon Euroopa Kohtus Euroopa Liidu lepingu eespool viidatud sätteid raamotsuse artiklite 1–7 õigusliku alusena. Komisjon rõhutas, et ühendus on EÜ artikli 2 alusel pädev kohustama liikmesriike kehtestama siseriiklikul tasandil karistusi, vajadusel kriminaalkaristusi, kui see osutub vajalikuks ühenduse eesmärgi saavutamiseks.

<sup>2</sup> Nõukogu 27. jaanuari 2003. aasta raamotsus 2003/80/JSK keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu.

Nõukogu vaidles vastu, et pädevuse jaotus on kriminaalõiguse valdkonnas liikmesriikide ja Euroopa Ühenduse vahel selgelt kindlaks määratud ja et Euroopa Kohus ei ole kunagi kohustanud liikmesriike kriminaalkaristusi kehtestama.

Euroopa Kohus tuletas alustuseks meelde, et tema ülesanne on jälgida, et õigusaktid, mida nõukogu väidab tuginevat Euroopa Liidu lepingu VI jaotisele, ei tungiks EÜ asutamislepingu sätetega ühendusele antud pädevusalale.

Euroopa Kohtule lahendada antud küsimuse osas märkis kohus, et keskkonnakaitse on üks ühenduse eesmärkidest, mida iseloomustab kõikehõlmavus ja põhjapanevus ja mille saavutamiseks on EÜ artiklites 174–176 ette nähtud kohased vahendid, rõhutades samas, et EÜ artikli 175 lõike 2 esimese lõigu kolmes taandes nimetatud meetmed viitavad ühenduse institutsioonide sekkumisele valdkondades nagu maksu-, energia- või asulaplaneerimise poliitika, mille puhul väljaspool ühenduse keskkonnapoliitikat kas ühendusel ei ole seadusandlikku pädevust või on nõukogus nõutav ühehäälsus.

Oma väljakujunenud kohtupraktika rakendamiseks, mille kohaselt peab ühenduse õigusakti õigusliku aluse valik põhinema kohtulikult kontrollitavatel objektiivsetel teguritel, mille hulka kuuluvad eelkõige õigusakti eesmärk ja sisu, märkis Euroopa Kohus, et raamotsusel on keskkonnakaitse eesmärk ja et raamotsuse artiklites 2–7 sisaldub liikmesriikide kriminaalõiguse – ühenduse pädevusse põhimõtteliselt mittekuuluv valdkond – osaline ühtlustamine. Kohus leidis, et viimati nimetatud järeldus ei saa siiski ühenduse seadusandjat takistada, kui tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristuste kohaldamine liikmesriigi pädevate ametiasutuste poolt on hädavajalik meede raskete keskkonnanõiguse rikkumistega võitlemiseks, võtta liikmesriikide kriminaalõigusega seonduvaid meetmeid, mida ta peab vajalikuks, et tagada keskkonnakaitse valdkonnas tema poolt kehtestatavate õigusnormide täielik tõhusus. Kuna need tingimused on käesolevas asjas üks-ühele täidetud, oleks saanud raamotsuse artiklid 1–7 võtta õiguspäraselt vastu EÜ artikli 175 alusel, st kuna raamotsus tungib EÜ artikliga 175 ühendusele antud pädevusalale, eirab see oma jagamatus tõttu täies ulatuses EL artiklit 47. Raamotsus tuleb tühistada.

Kohtuotsuse Deutscher Handballbund (8. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-438/00, EKL 2003, lk I-4135) aluseks olnud asja alusel tekkis Euroopa Kohtul kohtuasjas Simutenkov (12. aprilli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-265/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esimest korda võimalus otsustada Euroopa Ühenduste ja kolmandate riikide vahelise partnerluslepingu tagajärgede üle.

Igor Simutenkov on Venemaa kodanik, kellel on Hispaanias elamis- ja tööluba. Ta töötas elukutselise jalgpallurina Club Deportivo Tenerife'ga sõlmitud töölepingu alusel ning tal oli Hispaania jalgpalliföderatsiooni väljastatud litsents ühendusevälise jalgpallurina.

Selle föderatsiooni eeskirjade kohaselt võivad klubid üleriigilistel võistlustel kasutada vaid piiratud arvu mängijaid, kes on pärit kolmandatest riikidest, mis ei kuulu Euroopa Majanduspiirkonda. I. Simutenkov taotles oma litsentsi asendamist ühenduse jalgpalluri litsentsiga EÜ – Venemaa Föderatsiooni partnerluslepingu alusel, mille kohaselt töötingimustes on keelatud diskrimineerida Venemaa kodanikke kodakondsuse põhjal. Föderatsioon lükkas selle taotluse tagasi. Kohtuvaidlust lahendav Hispaania kohus esitas Euroo-

pa Kohtule eelotsuse küsimuse selle kohta, kas Hispaania spordiföderatsiooni eeskirjad on kõnealuse lepinguga kooskõlas.

Olles tuvastanud, et eraõiguslik isik saab liikmesriigi kohtutes tugineda EÜ–Venemaa partnerluslepingu artikli 23 lõikes 1 sätestatud mittediskrimineerimise põhimõttele, võttis Euroopa Kohus vaatluse alla põhimõtte ulatuse.

Esiteks tõi Euroopa Kohus välja, et kõnealune leping annab liikmesriigi territooriumil seaduslikult töötavatele Venemaa kodanikele sama ulatusega õiguse olla töötingimustes võrdselt koheldud, nagu on analoogilises sõnastuses antud liikmesriikide kodanikele EÜ asutamislepinguga. Nimetatud õigusega on vastuolus selline kodakondsusel põhinev piirang nagu kõnesolevas asjas käsitletav piirang, mida Euroopa Kohus on tõdenud ka kohtuotsustes *Bosman* ja *Deutscher Handballbund* samasuguste asjaolude puhul.

Seejärel märkis Euroopa Kohus, et kodakondsusel põhinev piirang ei puuduta selliseid eriliisi võistlusi, kus kohtuvad oma riike esindavad meeskonnad, vaid klubidevahelisi ametlike mängu ja seega elukutselise mängijate põhitegevust. Niisiis ei saa sellist piirangut õigustada sportlike kaalutlustega.

Järelikult keelab EÜ – Venemaa Föderatsiooni partnerluslepingu artikli 23 lõige 1 kohaldada Venemaa kodakondsusega elukutselise sportlase suhtes, kelle liikmesriigi klubi on seaduslikult tööle võtnud, sama liikmesriigi spordiföderatsiooni reeglit, mille järgi võivad klubid üleriigilistel võistlustel kasutada vaid piiratud arvu mängijaid, kes on pärit kolmandatest riikidest, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalised.

Kohtuasjas C-257/01 (18. jaanuari 2005. aasta otsus kohtuasjas komisjon v. nõukogu, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) tegi Euroopa Kohus otsuse komisjoni esitatud hagi kohta kahe nõukogu määruse tühistamiseks, millega anti nõukogule üksikasjalike eeskirjade ja praktilise korra osas rakendusvolitused esiteks viisataotluste läbivaatamise valdkonnas (määrus nr 789/2001<sup>3</sup>) ja teiseks piirikontrolli ja piirivalve rakendamise valdkonnas (määrus nr 790/2001<sup>4</sup>).

Nõukogu ja komisjoni vahelise volituste jaotuse raames viisade väljastamise ja piirikontrolli valdkonnas nähakse Amsterdami lepingu EÜ artiklites 62 ja 67 ette viieaastane üleminekuperiood lepingu jõustumisest, nii et nõukogu piirab komisjoni rakendusvolitusi kolmanda samba teatud valdkondades. Kolmanda samba ja eelkõige Schengeni *acquis'* ühenduse pädevusse üleviimisel on peetud nõukogu otsust 1999/468/EÜ (edaspidi „teine komitoloogia otsus“) õiguslikuks aluseks komisjonile antud rakendusvolituste piiritlemiseks. Otsusega integreeriti ühenduse pädevusse piirikontrolli osas üldkäsiraamat ja viisataotluste osas ühised konsulaarjuhised, milles sätestatakse üksikasjalikud eeskirjad Schen-

<sup>3</sup> Nõukogu 24. aprilli 2001. aasta määrus (EÜ) nr 789/2001, millega viisataotluste läbivaatamise teatavate üksikasjalike eeskirjade ja praktiliste menetluste rakendusvolitused jäetakse nõukogule (EÜT 2001, L 116, lk 2).

<sup>4</sup> Nõukogu 24. aprilli 2001. aasta määrus (EÜ) nr 790/2001, millega antakse nõukogule rakendusvolitused piirikontrolli ja piirivalve rakendamise teatavate üksikasjalike sätete ja praktilise korra osas (EÜT 2001, L 116, lk 5).

geni lepingu rakendamise konventsiooni<sup>5</sup> (edaspidi „konventsioon“) kohaldamiseks, ning nende lisad. Nõukogu võttis kõnesolevas kohtuasjas vaidlustatud määrused vastu üldkäsiraamatu ja konsulaarjuhiste ning nende lisade muutmiskorra reguleerimiseks.

Mõlema vaidlustatud määruse, mis sarnanevad üksteisega oma ülesehituse poolest, eesmärk on jätta nõukogule teatud pädevus esiteks rakendusmeetmete võtmiseks piirikontrolli ja viisade valdkonnas ning teiseks üldkäsiraamatu, konsulaarjuhiste ja nende lisade muutmiseks ja ajakohastamiseks. Määruse nr 789/2001 kaheksandas põhjenduses ja määruse nr 790/2001 viiendas põhjenduses on sätestatud, et kuna liikmesriikidel on vastavalt viisa- ja piiripoliitikas suurenenud osa, siis jätab nõukogu endale „õiguse võtta vastu, muuta ja ajakohastada üksikasjalikke sätteid ja praktilist korda“. Need sätted on loetletud mõlema määruse artiklis 1. Määruste artiklis 2 on kehtestatud menetlus, mille kohaselt liikmesriigid edastavad nõukogule muudatused, mida nad soovivad üldkäsiraamatu ja konsulaarjuhiste lisade teatud sätetesse sisse viia.

Komisjon taotleb nende määruste tühistamist, kuna need rikuvad EÜ artiklit 202 ja teise komitoloogia otsuse artiklit 1, milles sätestatud põhimõtte kohaselt kuuluvad rakendusvolitused komisjonile. Ta väidab, et nõukogu on kõnealuste määruste preambulis esitanud „üldise iseloomuga põhjendusi“, kuigi ta on kohustatud täpsustama endale jäetavate rakendusvolituste olemust ja sisu. Sellisel juhul kehtib EÜ artiklist 253 ja Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt üksikasjalik põhjendamise kohustus (17. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 16/88: komisjon v. nõukogu, EKL 1989, lk 3457, punkt 10). Pealegi on sellised valdkonnad nagu välispiirid ja sisseränne üle viidud ühenduse pädevusse ning seega kohaldatakse neile EÜ artiklis 202 sätestatud menetlust. Kõnealuste määruste artikkel 2 annab liikmesriikidele volitused muuta konsulaarjuhiste, üldise käsiraamatu ja nende lisade teatud sätteid. Seepärast vaidles nõukogu vastu sellele, et hiljuti ühenduse pädevusse üleviitud valdkonnad kujutavad endast tundlikke valdkondi, milles liikmesriigid soovivad endale volitusi jätta. Lisaks sellele on määruste artiklis 1 selgelt ja ammendavalt piiritletud valdkond, milles nõukogu üksinda on volitatud tegutsema. Niisiis saavad üldkäsiraamatu, konsulaarjuhiste ja nende lisades sisalduva teabe ajakohastamiseks ainult liikmesriigid esitada vajalikku teavet õigusaktide kaasajastamiseks ja seetõttu on neile need volitused jäetud.

Pidades kohaseks nõukogu põhjendusi, ei võtnud Euroopa Kohus otsuse tegemisel arvesse kohtujuristi ettepanekut ning jättis komisjoni tühistamisnõude rahuldamata.

Esiteks tuletas Euroopa Kohus meelde, et EÜ artikli 202 ja teise komitoloogia otsuse artikli 1 alusel on komisjon pädev võtma põhiakti rakendusmeetmeid. Seevastu „nõukogu peab rakendatava või muudetava akti olemusest ja sisust lähtudes igat reeglist kõrvalekaldu mist nõuetekohaselt põhjendama“. Siinjuures viidatakse määruste nr 789/2001 ja nr 790/2001 preambulis otseselt liikmesriikide suurenenud osale viisade ja piirikontrolli valdkonnas ja samuti nende valdkondade tundlikkusele, eelkõige seoses suhetega kolmandate riikidega. Seega on nõukogu „põhjendatult otsustanud, et tegemist on eripärase asjaga, ja on kooskõlas EÜ artikliga 253 kohaselt põhjendanud otsust jätta ajutiselt endale rakendusvolitused konsulaarjuhistes ja üldkäsiraamatus ammendavalt loetletud sätete osas“.

<sup>5</sup> 14. juunil 1985 Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel sõlmitud Schengeni lepingu nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta rakendamise konventsioon (EÜT 2000, L 239, lk 19).

Teiseks sedastas Euroopa Kohus määruste artikli 2 kohta, et kuna need määrused on vastu võetud ajajärgul, mil asjaomane valdkond kuulus valitsustevahelise koostöö alla, siis „selle valdkonna Euroopa Liitu integreerimine Amsterdamis lepingu jõustumisega ei põhjustanud iseenesest liikmesriikide ilmajätmist volitustest, mida nad kõnealuste aktide alusel nende kohaseks rakendamiseks teostasid”.

Euroopa Kohus järelendas, et „selles nii erilises kui ka ajutises olukorras, arvestades Schengeni *acquis'* arengut Euroopa Liidu institutsionaalses ja õiguslikus raamistikus, ei saa nõukogule ette heita menetluse kehtestamist, mille kohaselt liikmesriigid peavad edastama konsulaarjuhiste ja üldkäsiraamatu teatud muudatused, mida nad võivad teha ise või koostöös teiste liikmesriikidega ja mille sisu sõltub üksnes teabest, mis on teada ainult neile”, kuni ei ole tõendatud, et tõhusa ja õige rakendamise tagamiseks on vaja kasutada ajakohastamise ühtset menetlust.

Kohtuasjas komisjon v. T-Mobile Austria GmbH (22. veebruari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-141/02 P, EKL 2005, lk I-1283) esitas komisjon Euroopa Kohtule apellatsioonkaebuse, milles palus tühistada Esimese Astme Kohtu 30. jaanuari 2002. aasta otsuse kohtuasjas max. mobil Telekomunikation Service v. komisjon (kohtuasi T-54/99, EKL 2002, lk II-313), millega tunnistati vastuvõetavaks äriühingu max. mobil Telekomunikation Service GmbH, hilisema nimega T-Mobile Austria GmbH, esitatud tühistamishagi komisjoni ühe kirja vastu, millega viimane keeldus esitamast liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi Austria Vabariigi vastu. Äriühing max. mobil oli esitanud komisjonile kaebuse, milles palus tuvastada, et Austria Vabariik on rikkunud EÜ asutamislepingu artiklit 86 koostoimes artikli 90 lõikega 1 (nüüd vastavalt EÜ artikkel 82 ja EÜ artikli 86 lõige 1). Sisuliselt vaidlustati kaebuses seda, et lõivusummadel, mille tasumist äriühingult max. mobil ja ühelt tema konkurendilt nõuti, ei tehtud mingit vahet ja et viimati nimetatul olid selle lõivu tasumisel eelised.

Kuna komisjon oli äriühingule max. mobil saadetud kirjas teatanud, et ta jätab kaebuse osaliselt rahuldamata, esitas max. mobil selle peale hagi. Komisjon esitas aga omalt poolt Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 114 lõike 1 alusel nimetatud hagi vastuvõetamatuse vastuväite. Esimese Astme Kohus tunnistas küll äriühingu max. mobil esitatud hagi vastuvõetavaks, kuid jättis hagi sisu poolest rahuldamata. Sellele vaatamata otsustas komisjon esitada Esimese Astme Kohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse, nõudes otsuse tühistamist osas, millega tunnistati äriühingu max. mobil esitatud hagi vastuvõetavaks. Äriühing max. mobil oli aga seisukohal, et kuna komisjoni nõuded rahuldati, kohaldatakse EÜ kohtu põhikirja artikli 49 teist lõiku ja see välistab komisjoni apellatsioonkaebuse vastuvõetavuse.

Euroopa Kohus lükkas äriühingu max. mobil poolt komisjoni apellatsioonkaebuse vastu suunatud vastuvõetamatuse vastuväite tagasi. Kohus rõhutas seejuures, et otsused, millega lahendatakse EÜ kohtu põhikirja artikli 49 esimese lõigu tähenduses vastuvõetamatuse vastuväitega seotud menetlusküsimused, tehakse vastuvõetamatuse vastuväidet rahuldades või seda rahuldamata jättes ühe poole kahjuks ning et seetõttu on vastuvõetav komisjoni apellatsioonkaebus Esimese Astme Kohtu otsuse peale, millega lükati täielikult tagasi vastuvõetamatuse vastuväide, mille komisjon oli esitanud rahuldamata jäetud kaebuse peale esitatud hagi vastu, samas kui Esimese Astme Kohus jättis lõppkokkuvõttes hagi siiski põhjendamatusse tõttu rahuldamata. Euroopa Kohus leidis, et Esimese Astme Kohus eksis, kui tunnistas äriühingu max. mobil hagi vastuvõetavaks, ning seega tuleb see otsus tühistada. Kõnesolevas kohtuasjas oli Euroopa Kohtul võimalus täpsustada kohtuas-

jas Bundesverband der Bilanzbuchhalter v. komisjon (20. veebruari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-107/95 P, EKL 1997, lk I-947) otsustatud, mille järgi komisjonil on asutamislepingu artikli 90 lõike 3 (nüüd EÜ artikli 86 lõike 3) alusel talle antud volitusi kasutades õigus otsustada, et liikmesriigi konkreetne meede on asutamislepingu sätetega vastuolus, ja osutada, milliseid meetmeid peab oma ühenduse õigusest tulenevate kohustuste täitmiseks liikmesriik võtma. Euroopa Kohus meenutas, et osutatud kohtupraktikast nähtub, et üksikisikul võib teatud erandjuhtudel olla õigus esitada tühistamishagi komisjoni otsuse peale, mis on adresseeritud liikmesriigile asutamislepingu artikli 90 lõike 3 alusel, kui on täidetud asutamislepingu artikli 173 neljandas lõigus (nüüd EÜ artikli 230 neljas lõik) sätestatud tingimused. Euroopa Kohus otsustas siiski, et tulenevalt asutamislepingu artikli 90 lõike 3 sõnastusest ja selle artikli ülesehitusest ei ole komisjon nende sätete kohaselt kohustatud algatama menetlust, kuna üksikisikud ei saa nõuda, et komisjon väljendaks oma seisukoha teatud kindlal kujul. Kohtu hinnangul asjaolu, et hageja on otseselt ja isiklikult huvitatud komisjoni otsuse, millega jäetakse kaebuse alusel meetmed võtmata, tühistamisest, ei anna hagejale õigust selle otsuse vaidlustamiseks, ning hageja ei saa samuti väita, et tal on õigus esitada hagi määruse nr 17 alusel, kuna see ei ole asutamislepingu artikli 90 suhtes kohaldatav. Euroopa Kohtu seisukoha järgi ei ole see järeldus vastuolus hea halduse põhimõttega ega ka ühegi muu ühenduse õiguse üldpõhimõttega. Ühestki ühenduse õiguse üldpõhimõttest ei tulene, et äriühingul peaks olema õigus esitada ühenduse kohtusse hagi komisjoni keeldumise peale algatada liikmesriigi suhtes asutamislepingu artikli 90 lõike 3 alusel menetlus.

Kohtuasjas komisjon v. Prantsusmaa (12. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-304/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitati Euroopa Kohtule liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi Prantsuse Vabariigi vastu EÜ artikli 228 lõike 2 alusel, mis reguleerib Euroopa Kohtu otsuste täitmata jätmist. Prantsuse Vabariigile heideti ette, et ta ei ole täitnud Euroopa Kohtu 11. juuni 1991. aasta otsust (kohtuasi C-64/88, EKL 1991, lk I-2727), milles kohus tuvastas, et Prantsusmaa on jätnud täitmata kalapüüki ja kalapüügi kontrolli käsitlevatest määrustest tulenevad kohustused. Komisjon tegi pärast Prantsusmaa eri sadamates läbiviidud korduvaid inspekteerimisi järelduse, et esiteks on kalapüügi kontrollimine jätkuvalt puudulik ning teiseks ilmneb rikkumiste ebapiisav menetlemine, st ühenduse eeskirju ei ole jätkuvalt täidetud. Seega oli komisjoni hinnangul Prantsusmaa jätnud liikmesriigi kohustused pärast kohtuotsuse väljakuulutamist jätkuvalt täitmata, rikkudes sellega ühist kalanduspoliitikat, vaatamata Prantsusmaa valitsuse tehtud jõupingutustele ühenduse eeskirjade ellurakendamiseks.

Kõigepealt rõhutas Euroopa Kohus ühenduse normide täitmise olulisust ühise kalanduspoliitika valdkonnas, kuivõrd kohustuste täitmine aitab „tagada püügipiirkondade kaitse, mere bioloogiliste ressursside säilimise ning nende pikaajalise kasutamise asjakohastes majanduslikes ja sotsiaalsetes tingimustes”. Kohus tõdes pärast komisjoni inspekteerimisaruannetes olevate asjaolude uurimist, et Prantsuse Vabariik ei ole taganud ühenduse õigusnormides ette nähtud nõuetega kooskõlas olevat kalapüügi kontrolli ega ole võtnud 11. juuni 1991. aasta kohtuotsuse komisjon v. Prantsusmaa täitmiseks kõiki vajalikke meetmeid.

Komisjoni teise etteheite kohta, milles väideti kohaselt on Prantsuse ametiasutused ühise kalanduspoliitika eeskirjade rikkumisi ebapiisavalt menetlenud, rõhutas Euroopa Kohus, et kui „ühe liikmesriigi pädevad ametiasutused jätavad süstemaatiliselt selliste rikkumiste eest vastutavate isikute suhtes menetlused algatamata, kahjustatakse seeläbi nii kalavarude

kaitset ja majandamist kui ka ühise kalanduspoliitika ühtset rakendamist". Kuna Prantsusmaa ei ole võtnud vajalikke meetmeid rikkumiste süstemaatiliseks menetlemiseks, järeltas Euroopa Kohus, et Prantsusmaa, kes ei võtnud 11. juuni 1991. aasta kohtuotsuse komisjon v. Prantsusmaa täitmiseks kõiki vajalikke meetmeid, on liikmesriigi kohustusi rikkunud.

Prantsusmaa vastu rahaliste sanktsioonide määramise osas kaalus Euroopa Kohus kohtujuristi 29. aprilli 2004. aasta ettepanekule tuginedes ühelt poolt põhisumma väljamõistmise võimalust, kuigi komisjon nõudis trahvi määramist, ja teisalt õigust määrata üheaegselt nii põhisumma kui trahv ning uuendas määrusega suulise menetluse osas, milles neid küsimusi, mis puudutavad EÜ artikli 228 lõike 2 tõlgendamist, ei olnud menetluse käigus arutatud.

Trahvi ja põhisumma liitmise võimaluse osas meenutab Euroopa Kohus, et EÜ artikli 228 lõike 2 eesmärk on „motiveerida rikkumise toime pannud liikmesriike rikkumise tuvastanud kohtuotsust täitma ja tagada selle kaudu ühenduse õiguse tõhus rakendamine". Euroopa Kohus on seisukohal, et selles sättes ette nähtud meetmed, s.o põhisumma ja trahv, taotleavad sama eesmärki. Trahvi eesmärk on motiveerida liikmesriike võimalikult kiiresti lõpetama rikkumist, mis käsitletava meetme puudumisel võib püsima jääda (veenev mõju), samas põhisumma „tugineb rohkem asjaomase liikmesriigi kohustuste täitmata jätmisel era- ja avalikele huvidele oleva mõju hindamisele, eelkõige juhul, kui rikkumine on pärast algselt seda tuvastanud kohtuotsust juba pikka aega kestnud" (hoiataav mõju). Euroopa Kohus järeltas, et kui rikkumine on kaua kestnud ja samas esineb oht selle püsimiseks, võib kohaldada kahte liiki sanktsioone. Seega EÜ artikli 228 lõikes 2 sätestatud sidesõna „või" kasutamine „võib omandada kas alternatiivse või kumulatiivse tähenduse ja seega tuleb seda tõlgendada vastavalt tema kasutamise kontekstile". Varasemates kohtuotsustes sellise kumuleerimise kohaldamata rakendamata jätmine ei kujuta endast takistust, kui antud asjaolusid arvestades osutub niisugune kumulatsioon asjakohaseks. Niisiis „peab Euroopa Kohus igas asjas kaaluma, milliseid rahalisi sanktsioone tuleb antud juhul määrata" ning kohus ei ole seotud komisjoni tehtud ettepanekutega.

Lõpuks analüüsis Euroopa Kohus oma kaalutlusõigust rahaliste sanktsioonide määramisel. Kui Euroopa Kohus peab määrama liikmesriigile rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmata jätmise eest trahvi, siis tuleb tal määrata trahv kindlaks selliselt, et see oleks ühelt poolt asjaoludele kohane ning teiselt poolt tuvastatud rikkumise suhtes ja asjaomase liikmesriigi maksevõime suhtes proportsionaalne trahv. Selleks tuleb ühenduse õiguse üheaolulist ja tõhusat kohaldamist silmas pidades tagada trahvile karistuslik iseloom, arvestades selliseid kriteeriume nagu rikkumise kestus, raskusaste ja kõnealuse liikmesriigi maksevõime. Nende kriteeriumide kohaldamisel tuleb arvesse võtta eelkõige täitmatajätmise tagajärgi era- ja avalikele huvidele ning edasilükkamatut vajadust suunata kõnealune liikmesriik tema kohustuste täitmisele.

Euroopa Kohus tuvastas, et Prantsusmaa rikub jätkuvalt kohustusi, ning määras talle topelt rahalise sanktsiooni: trahvi summas 57 761 250 eurot iga sellise kuuekuulise perioodi eest, alates kohtuotsuse kuulutamisest, mille lõppedes 11. juuni 1991. aasta kohtuotsus komisjon v. Prantsusmaa ei ole veel lõplikult täidetud, ning põhisumma 20 000 000 eurot.

**3.2. Kodakondsusel ja liidu kodakondsusel** põhineva diskrimineerimise valdkonnas väärivad erilist tähelepanu kolm kohtuotsust.

15. märtsi 2005. aasta otsuses kohtuasjas C-209/03: Bidar (EKL 2005, lk I-2119) kontrolliti Student Support'i kohaselt Inglismaal ja Walesis antavate toetuste tingimuste vastavust ühenduse õigusele. Tegemist on õppijatele riigi poolt toimetulekukulude katmiseks mõeldud toetusega, mida antakse sooduslaenuna ja mis tuleb õpingute lõppedes tagasi maksta, kui palgatulu ületab teatava summa. Teise liikmesriigi kodanik võib sellist laenu saada, kui tema elukoht on Ühendkuningriigis ja kui ta on seal elanud oma õpingute alguskuupäevale eelnenud kolme aasta jooksul. Ühendkuningriigi õiguse kohaselt aga ei saa teise liikmesriigi kodanik õppijana residendiks saada.

Just sel põhjusel keelduti noorele Prantsuse kodanikule Dany Bidar'le, kes pereliikme ülalpeetavana ja ilma sotsiaalabi taotlemata oli viimase kolme aasta jooksul läbinud keskkooliõpingud Ühendkuningriigis, toimetulekukulude katmiseks mõeldud toetuse andmisest, mida ta oli taotlenud University College London'is majandusõpingute alustamisel, kuna tema elukoht ei olnud Ühendkuningriigis selle riigi õiguse kohaselt. Ta esitas hagi, mille menetlus jõudis välja High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division'i (Administrative Court), kes esitas Euroopa Kohtule rea eelotsuse küsimusi.

Esimeses küsimuses sooviti teada saada, kas antud kohtuasjas käsitletav toetus jääb kehtivale ühenduse õigusele tuginedes asutamislepingu ja eelkõige EÜ artikli 12 reguleerimisalast väljapoole. Siinjuures tuleb märkida, et Euroopa Kohus on 21. juuni 1988. aasta otsustes Lair (kohtuasi 39/86, EKL 1988, lk 3161) ja Brown (kohtuasi 197/86, EKL 1988, lk 3205) leidnud, et õppijatele toimetulekuks ja õppemaksu tasumiseks antav toetus jääb põhimõtteliselt väljapoole asutamislepingu reguleerimisala EÜ artikli 12 tähenduses. Seejuures täpsustas Euroopa Kohus, et EÜ artiklit 12 tuleb lugeda koostoimes liidu kodakondsust käsitlevate sätetega, ning rõhutas, et vastuvõtva liikmesriigi territooriumil seaduslikult elav Euroopa Liidu kodanik võib tugineda EÜ artiklile 12 kõigis olukordades, mis kuuluvad ühenduse õiguse reguleerimisalasse *ratione materiae*, mille hulka kuuluvad eelkõige EÜ artiklis 18 sätestatud liikumis- ja elamisvabaduse kasutamise juhtumid. Asutamislepingu tekstist ei ole mingil moel võimalik järeldada, et õppijad, kes liiguvad õpingute jätkamiseks ühest liikmesriigist teise, jääksid asutamislepinguga liidu kodanikele antud õigustest ilma. Euroopa Kohus märkis veel, et ühe liikmesriigi kodanikul, kes sarnaselt käesolevale kohtuasjale elab teises liikmesriigis, kus ta jätkab ja lõpetab oma keskkooliõpingud, ilma et talle oleks ette heidetud piisavate elatusvahendite või ravikindlustuse puudumist, on EÜ artikli 18 ja direktiivi 90/364<sup>6</sup> alusel teises liikmesriigis elamise õigus. Kohtuotsustes Lair ja Brown osas tõdeb Euroopa Kohus, et pärast nende otsuste väljakuulutamist viidi Maastrichti lepinguga asutamislepingusse sisse liidu kodakondsus ning haridusele ja kutseõppele pühendatud peatükk. Nendest asjaoludest lähtudes tuleb asuda seisukohale, et käsitletav toetus kuulub EÜ artiklis 12 sätestatud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu reguleerimisobjektina asutamislepingu reguleerimisalasse.

Seejärel uuris Euroopa Kohus, kas riigi enda kodanike ja teise liikmesriigi kodanike erinevat kohtlemist – toetuse andmise tingimuste elukohast sõltumine, millega võidakse peamiselt viimati nimetatud isikud ebasoodsasse olukorda seada – saab õigustada. Kohus küll märkis, et liikmesriike kutsutakse oma sotsiaalabisüsteemi korraldamisel ja rakendamisel üles näitama teatavat rahalist solidaarsust teiste liikmesriikide kodanike suhtes, kuid mõõnis, et

<sup>6</sup> Nõukogu 28. juuni 1990. aasta direktiiv 90/364/EMÜ elamisõiguse kohta (EÜT 1990, L 180, lk 26).

liikmesriikidel on lubatud jälgida, et seda liiki toetus ei muutuks ebamõistlikuks koormaks. Nii on õppijate toimetulekutoetuse puhul õiguspärane see, et tahetakse tagada teatavat integreerumise taset, tehes kindlaks, kas õpilane on teatud perioodil vastuvõtvast liikmesriigis elanud. Seevastu ei saa nõuda sidet tööturuga, nagu see oli töötusimistoetuste juhtumil kohtuotsustes D'Hoop (11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-224/98, EKL 2002, lk I-6191) ja Collins (23. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-138/02, EKL 2004, lk I-2703).

Tingimust, et toetuse taotleja elukoht peab olema vastuvõtvast liikmesriigis, võib *a priori* küll lubatavaks pidada. Kui aga eeskirjadega välistatakse teise liikmesriigi kodanikul, vaatamata vastuvõtva liikmesriigi ühiskonnaga tegeliku sideme tekkimisele, igasugune võimalus elaniku staatuse ja seega toetuse saamiseks, on need eeskirjad EÜ artikliga 12 vastuolus.

7. juuli 2005. aasta otsuse aluseks olevas kohtuasjas C-147/03 (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) palus Euroopa Ühenduste Komisjon esitatud hagiavalduses tuvastada, et Austria on rikkunud EÜ artiklitest 12, 149 ja 150 tulenevaid liikmesriigi kohustusi, kuna teises liikmesriigis saadud keskharidust tõendavate diplomite omanikele kohaldatakse kõrgkooliõppesse vastuvõtmisel erinevaid tingimusi, võrreldes Austrias väljastatud diplomite omanikega. Austria ülikooliõpingute seaduses sätestatakse, et teistes liikmesriikides väljastatud diplomite omanikud peavad mitte ainult vastama Austria kõrg- või ülikooliõppesse vastuvõtu üldtingimustele, vaid ka tõendama, et nad täidavad nende keskharidust tõendavad dokumendid väljastanud riigi poolt kehtestatud tingimused nende valitud erialale vastuvõtuks, mis annab automaatselt õiguse olla vastu võetud sellele erialale, nagu näiteks sisseastumiseksami edukas sooritamine või piisavalt kõrgete hinnete saavutamine, et mahtuda *numerus clausus*'e piiresse.

Euroopa Kohus toonitas, et asutamislepinguga liikumisvabaduse valdkonnas kehtestatud võimalused ei oma täielikku mõju, kui isik satub halvemasse olukorda ainuüksi seetõttu, et ta neid kasutab. See on eriti tähtis hariduse valdkonnas, mille üheks taotletavaks eesmärgiks on eelkõige just nimelt õppijate ja õpetajate liikuvuse ergutamine.

Euroopa Kohus nentis, et kehtestatud erinev kohtlemine nii nende üliõpilaste kahjuks, kes said oma keskharidust tõendavad dokumendid mõnes teises liikmesriigis peale Austria, kui ka erinev kohtlemine sõltuvalt liikmesriigist, kus neile diplom väljastati, vaatamata sellele, et seda kohaldatakse eristusega kõigile üliõpilastele, sõltumata nende kodakondsusest, mõjutab siiski rohkem teiste liikmesriikide kodanikke ja kujutab seega endast asutamislepinguga keelatud kaudset diskrimineerimist.

Euroopa Kohus lükkas tagasi Austria esitatud argumendid vaidlustatud õigusnormide õigustamiseks. Esiteks viitas Austria riikliku haridussüsteemi ühtsuse säilitamise vajadusele, et vältida struktuurilisi, personali- ja rahalisi probleeme, mis võivad tekkida nende õpilaste massilisest juurdevoolust, keda ei ole vastu võetud rangemate eeskirjadega liikmesriikide kõrgkoolidesse. Austria viitas siinjuures peamiselt Saksa üliõpilastele, kes ei vasta Saksa maal ülikooliõppesse vastuvõtuks vajalikele tingimustele.

Selles küsimuses võttis Euroopa Kohus seisukoha, et liigset nõudlust teatavate erialade järele võib lahendada mittediskrimineerivate erimeetmetega, nagu näiteks sisseastumiseksami või miinimumtaseme nõudmine. Kohus lisas, et antud probleemid ei ole omased ainult Austriale, vaid neid on esinenud ja esineb ka teistes liikmesriikides, sealhulgas Bel-

gias. Kohus meenutab, et mainitud liikmesriik kehtestas käesoleva kohtuasjaga sarnased piirangud, mille peale esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi loeti põhjendatuks (1. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-65/03: komisjon v. Belgia, EKL 2004, lk I-6427). Euroopa Kohus sedastas, et Austria ei ole igal juhul tõendanud, et Austria haridust ähvardaks konkreetne oht.

Ühtlasi esitas Austria valitsus õigustuse, mis viitab vajadusele hoida ära ühenduse õiguse kuritarvitamine, rõhutades liikmesriigi seaduslikku huvi takistada oma kodanikel kasutada ära asutamislepinguga loodud võimalusi, et vältida siseriikliku õigusega kutseharidusele kehtestatud nõudeid. See argument lükati kindlalt tagasi. Euroopa Kohus sedastas, et ühes liikmesriigis väljastatud keskhariduse diplomi omanikust Euroopa Liidu üliõpilase võimalus pääseda teise liikmesriigi kõrg- või ülikooliõppesse samadel tingimustel kui selles riigis väljastatud diplomite omanikul, kujutab endast asutamislepingus tagatud üliõpilaste liikumisvabaduse põhimõtte peamist sisu ja ei saa seega iseenesest olla selle õiguse kuritarvitamine.

Kohtuasjas Schempp (12. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-403/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), mis käsitles teises liikmesriigis elavale isikule makstud ülalpidamistoetuse maksustatavast tulust mahaarvamise küsimust, oli Euroopa Kohtul võimalus täpsustada asutamislepingu sisulise kohaldamisala ulatust seoses liidu kodakondsusega. Saksamaa tulumaksuseaduses sätestatakse lahutatud abikaasale makstava ülalpidamistoetuse mahaarvatavus. Selline maksusoodustus nähakse ette ka juhul, kui toetuse saaja alaline või peamine elukoht on mõnes teises liikmesriigis, tingimusel et toetuse saaja esitab nimetatud liikmesriigi maksuametilt saadud tõendi ülalpidamistoetuse maksustamise kohta. Saksamaal elaval Saksamaa kodanikul Egon Schemppil ei lubatud arvata maksustatavast tulust maha tema Austrias elavale endisele abikaasale makstavat ülalpidamistoetust, kuna Austria maksuõiguses ülalpidamistoetusi ei maksustata.

Bundesfinanzhof esitas Euroopa Kohtule Saksamaa eeskirjade kooskõla kohta EÜ artiklitega 12 ja 18 eelotsuse küsimused, millele vastamisel uuris kohus kõigepealt seda, kas sarnane olukord kuulub ühenduse õiguse kohaldamisalasse. Märkusi esitanud valitsused väitsid, et E. Schempp ei ole kasutanud õigust vabalt liikuda ning et ainuke riigiväline element on toetuse maksmine teises liikmesriigis. Siinjuures tuletas Euroopa Kohus meelde, et liidu kodakondsuse eesmärgiks ei ole asutamislepingu sisulise kohaldamisala laiendamine olukordadele, mis ei ole kuidagi seotud ühenduse õigusega. Kohus siiski rõhutas, et liikmesriigi kodaniku, kes pole kasutanud õigust vabalt liikuda, olukorda ei saa pelgalt selle asjaolu tõttu võrdsustada puhtalt riigisisese olukorraga. Kõnesolevas kohtuasjas mõjutas E. Schemppile kuuluvat mahaarvamise õigust asjaolu, et tema endine abikaasa kasutas ühenduse õiguskorrast tulenevat õigust liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada, seega ei ole tegemist siseriikliku olukorraga, mis ei ole kuidagi seotud ühenduse õigusega.

Võrdse kohtlemise põhimõtte osas uuris Euroopa Kohus, kas E. Schemppi olukorda saaks võrrelda sellise isiku olukorraga, kes maksab Saksamaal elavale endisele abikaasale ülalpidamistoetust ja omandab sellega õiguse mahaarvamisele, ning jõudis järeldusele, et need olukorrad ei ole võrreldavad. Kohus märkis, et E. Schemppi väidetud ebasoodne kohtlemine tuleneb tegelikult Austria ja Saksamaa maksusüsteemide erinevusest ülalpidamistoetuste maksustamisel. Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei käsitle EÜ artikkel 12 ühenduse õiguse subjektideks olevate isikute ja ettevõtjate erinevat kohtlemist, mis tuleneb liikmes-

riikidevahelistest erinevustest niivõrd, kuivõrd see puudutab kõiki liikmesriikide subjekte objektiivsete kriteeriumide alusel ja olenemata nende kodakondsusest.

EÜ artikli 18 kohaldamise osas nentis Euroopa Kohus, et Saksamaa õigusnormid ei kahjusta kuidagi E. Schempp'i õigust vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil. Kuid on tõsi, et tema endise abikaasa Austriasse kolimine tõi E. Schemppile kaasa ebasoodsad fiskaaltagajärjed. Kohus rõhutas siiski, et asutamisleping ei taga liidu kodanikule, kes viib oma tegevuse senisest alalise elukoha liikmesriigist teise liikmesriiki, et selline muutus oleks maksustamise seisukohast mõjudeta. Liikmesriikide maksuõigusnormide erinevust arvesse võttes võib niisugune elukoha muutus olla asjassepuutuva kodaniku jaoks vastavalt asjaoludele kaudse maksustamise osas rohkem või vähem soodne või ebasoodne. Sama põhimõtte rakendub seda enam olukorras, kus asjaomane isik ei ole ise kasutanud oma õigust vabalt liikuda, kuid väidab end olevat endise abikaasa teise liikmesriiki kolimisest tuleneva erineva kohtlemise ohver.

**3.3. Kaupade vaba liikumise** valdkonnas tuleb tähelepanu juhtida Euroopa Kohtu otsusele kohtuasjas komisjon v. Austria (15. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-320/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), mille esemeks on Tirooli liidumaa presidendi 27. mai 2003. aasta määrus transpordi piiramise kohta Inni orus kiirteel A 12 (sektoriline liiklemiskeeld). Nimetatud määrusega keelatakse teatud kaupu, nagu näiteks jäätmeid, kivimeid, mulda, mootorsõidukeid, palke või teravilja vedavate üle 7,5-tonniste veoautode liiklemine 46 km pikkusel kiirtee A 12 lõigul Inni orus. Kõnealuse määruse eesmärk on parandada õhu kvaliteeti, et tagada püsiv inimeste ning loomade ja taimede tervise kaitse.

Komisjoni esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi menetlenud Euroopa Kohus otsustas, et Austria Vabariik on vaidlustatud määruse vastuvõtmisega rikkunud EÜ artiklitest 28 ja 29 tulenevaid kohustusi.

Sektoriline liiklemiskeeld takistab kaupade vaba liikumist ja eelkõige nende vaba transiiti ning seega tuleb seda pidada koguselise piiranguga samaväärseks meetmeks, mis on vastuolus ülalviidatud artiklitest tulenevate ühenduse õiguse kohustustega ning mida ei saa selle ebaproportsionaalsuse tõttu ka põhjendada ülekaalukate keskkonnakaitsenõuetega.

Euroopa Kohus leidis, et enne nii radikaalse meetme kehtestamist nagu kõnesolev liiklemiskeeld, oleksid Austria ametiasutused pidanud hoolikalt kaaluma võimalust kasutada meetmeid, mis piiravad kaupade vaba liikumist vähem, ning loobuma neist ainult siis, kui on kindlalt tõendatud nende sobimatus taotletava eesmärgi saavutamiseks. Konkreetsemalt, võttes arvesse avaldatud eesmärki – kasutada asjaomaste kaupade puhul maantee-transpordi asemel raudteetransporti –, olid kõnealused ametiasutused kohustatud tagama, et raudtee läbilaskevõime on sellise ülemineku võimaldamiseks piisav ja sobiv, enne kui nad otsustasid rakendada sellist meetet nagu Tirooli määrusega kehtestatud meede. Euroopa Kohus märkis, et käesolevas asjas ei ole veenvalt tõendatud, et Austria ametiasutused oleksid vaidlusaluse määruse väljatöötamisel piisavalt uurinud, kas saasteainete heidete vähendamise eesmärki oleks võimalik saavutada muude vahenditega, mis oleksid liikumisvabaduse suhtes vähem piiravad, ja kas on tõepoolest olemas realistlik alternatiiv, mis võimaldaks tagada asjaomaste kaupade veo muude transpordiliikidega või muud marsruuti mööda. Peale selle märkis Euroopa Kohus, et kahekuuline üleminekuaeg alates vaidlusaluse määruse vastuvõtmisest kuni kuupäevani, mille Austria ametiasutused mää-

rasid liiklemiskeelu jõustumise kuupäevaks, on ilmselgelt ebapiisav selleks, et asjaomased ettevõtjad saaksid uute asjaoludega piisavalt kohaneda.

**3.4. Põllumajanduse** valdkonnas tehtud kolm kohtuotsust puudutavad esiteks ühenduse eeskirju mahepõllumundustootmise kohta, teiseks ühenduse eeskirju kaitstud geograafiliste nimetuste ja tähiste kohta ning kolmandaks komisjoni poolt 1993. aasta kokkuleppes Ungari suhtes võetud kohustuste tõlgendamist.

Euroopa Kohtu 14. juuli 2005. aasta otsuses komisjon v. Hispaania (kohtuasi C-135/03, kohutulahendite kogumikus veel avaldamata) käsitleti määrusest nr 2092/91<sup>7</sup>, mida on korduvalt muudetud, tulenevaid liikmesriigi kohustusi.

Selle määruse kohaselt peetakse toodet mahepõllumundusmeetodile viitava märgistusega tooteks juhul, kui märgistamisel, reklaamimisel ja äridokumentides kasutatakse märgistamisel igas liikmesriigis kasutuselolevat märgistust, mis teatab ostjale, et see toode on valmistatud mahepõllumundusmeetodil. Määruse 1991. aasta redaktsioonis on toodud loetelu ühest või kahest sõnast ühenduse ametlikes keeltes, mida toona oli kokku üksteist. Hispaania keeles on nimetatud üksnes sõna „ecológico” koos selle tuletisega „eco”.

2004. aastal määrusega nr 392/2004<sup>8</sup> tehtud muudatuse kohaselt kasutatakse loetelus toodud nimetusi või nende tavalisi tuletisi (nagu näiteks „bio-” või „öko-”) või lühendeid kogu ühenduses ja kõigis ühenduse ametlikes keeltes kui mahepõllumundusmeetodile viitavaid.

Hispaania õigusnormide alusel viidatakse nimetustega „ecológico”, „eco” ja nende tuletistega mahepõllumundusmeetodile, kuid lubatakse nimetuste „biológico”, „bio” ja nende tuletiste kasutamist toodete puhul, mis neile tingimustele ei vasta. Kuna nimetatud õigusnormid on ühenduse määrusega vastuolus, esitas komisjon 2003. aastal Euroopa Kohtule liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi.

Euroopa Kohus märkis alustuseks, et määruse nr 2092/91 muudetud redaktsiooni artiklis 2 sätestatud mahepõllumundustootmisele viitavate tähiste loetelu ei ole mingil viisil ammendav ning et järelikult võivad liikmesriigid oma territooriumil kehtiva kasutuse muutumise korral võtta siseriiklikes õigusnormides mahepõllumundusmeetodi tähistamiseks kasutusele muid väljendeid kui need, mis sisalduvad kõnealuses loetelus.

Mis puutub konkreetsetl hispaania keelde, siis leidis Euroopa Kohus, et Hispaania valitsusele ei saa ette heita, et ta ei keelanud tootjatel, kelle tooted ei ole saanud mahepõllumundusmeetodil, kasutada teisi väljendeid nagu „biológico” või „bio”, kuna ülalnimetatud määruse varasema redaktsiooni artiklis 2 sisalduvas loetelus on nimetatud vaid üks väljend „ecológico”, mis hõlmab tuletise „eco”. Ka kõnealuse artikli sõnastusest ei tulene, et tuletis „bio” peaks seetõttu, et seda mainitakse kõnealuses artiklis 2 kui tavalist tuletist, olema eriliselt kaitstud kõikides liikmesriikides ja kõigis keeltes, sealhulgas nendes, mille suhtes samas

<sup>7</sup> Nõukogu 24. juuni 1991. aasta määrus (EMÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllumundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta (EÜT 1991, L 198, lk 1).

<sup>8</sup> Nõukogu 24. veebruari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 392/2004, millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllumundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta (ELT 2004, L 65, lk 1).

artiklis sisalduvas loetelus mainitakse nimetusi, mis ei vasta prantsuskeelsele nimetusele „biologique”. Kuna ühenduse õiguse rikkumise esinemist tuleb hinnata olukorras, milles liikmesriik oli põhjendatud arvamuses määratud tähtaja saabumisel, siis saab Euroopa Kohus tuvastada vaid kohustuste rikkumise puudumist, mida käesoleval juhul tuleb hinnata ühenduse 2004. aasta kõnealuse määruse varasema redaktsiooni alusel.

Igal juhul ei ole komisjon tõendanud, et nimetused „biológico” ja „bio” annaksid hispaanlastest ostjatele üldise arusaamise, et tegemist on mahepõllundusmeetodil saadud toodetega.

Sellest tulenevalt otsustas Euroopa Kohus komisjoni hagi rahuldamata jätta.

Liidetud kohtuasjades Saksamaa v. komisjon ja Taani v. komisjon (25. oktoobri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-465/02 ja C-466/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) tegi Euroopa Kohus otsuse määruse nr 1829/2002<sup>9</sup> (edaspidi „vaidlustatud määrus”) vastu esitatud tühistamishagi kohta.

Komisjon kandis 12. juunil 1996 määruse nr 1107/96<sup>10</sup> alusel Kreeka fetajuustu päritolunimetusena kaitstud nimetuste ja kaitstud geograafiliste tähiste ühenduse registrisse. Kuid 16. märtsi 1999. aasta otsusega kohtuasjas Taani jt v. komisjon (kohtuasjad C-289/96, C-293/96 ja C-299/96, EKL 1999, lk I-1541) tühistas Euroopa Kohus selle registrikande põhjusel, et komisjon ei olnud kõnesoleva nimetuse registreerimisel üldse arvestanud asjaolu, et see nimetus on pikka aega olnud kasutusel ka mõnedes teistes liikmesriikides peale Kreeka Vabariigi. Sellest tulenevalt kontrollis komisjon uuesti nimetust „feta” liikmesriikidele saadetud küsimustiku abil, mis käsitles feta-nimelise juustu valmistamist ja tarbimist ning selle nimetuse tuntust iga liikmesriigi tarbijate hulgas. Komisjon võttis määruses nr 2081/92<sup>11</sup> sätestatud korras vastu vaidlustatud määruse, registreerides seega nimetuse „feta” uuesti päritolunimetusena kaitstud nimetuste ühenduse registris.

Seejärel esitasid Saksamaa ja Taani valitsused selle uue määruse vastu hagi, millega esitati kolm väidet. Esimese väite aluseks oli saksakeelsete dokumentide Saksamaa valitsusele edastamata jätmine. Selle väide lükkas Euroopa Kohus tagasi, sest niisugune eiramine ei ole piisav selleks, et tuua kaasa määruse tühistamist. Teises väites vaidlustatakse geograafilise ala määratlemine „feta” päritolupiirkonnana. Kolmas väide on jaotatav kaheks osaks: esiteks väidetakse, et nimetus „feta” on muutunud üldnimetuseks, ja teiseks, et komisjon on esitanud ebapiisava põhjenduse, tuginedes päritolunimetuse „feta” kaitsmiseks järel-dusele, et terminit „feta” ei ole kinnitatud üldnimetusena.

Saksamaa ja Taani valitsused väitsid, et rikutud on alusmääruse nr 2081/92 artikli 2 lõiget 3, kuna sõna „feta” pärineb itaaliakeelsest sõnast „fetta”, mis tähendab „viilu”, ning et see nimetus on muutunud üldnimetuseks. Kuivõrd see sõna ei ole geograafiline mõiste, on

<sup>9</sup> Komisjoni 14. oktoobri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1829/2002, millega muudetakse määruse (EÜ) nr 1107/96 lisa seoses nimetusega „feta” (EÜT 2002, L 277, lk 10).

<sup>10</sup> Komisjoni 12. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 1107/96 geograafiliste tähiste ja päritolunimetuste registreerimise kohta nõukogu määruse (EMÜ) nr 2081/92 artiklis 17 sätestatud korras (EÜT 1996, L 148, lk 1).

<sup>11</sup> Nõukogu 14. juuli 1992. aasta määrus (EMÜ) nr 2081/92 põllumajandustoodete ja toiduainete geograafiliste tähiste ja päritolunimetuste kaitse kohta (EÜT 1992, L 208, lk 1).

see sõna omandanud geograafilise tähenduse selliselt, et see ei hõlma tervet liikmesriigi territooriumi. Feta kvaliteediomadused ei tulene valdavalt ega eranditult teatavast geograafilisest piirkonnast. Samuti ei ole esitatud mitte ühtki objektiivset põhjust, miks on registreerimistaotluses osutatud geograafilisest alast Kreeka teatavad piirkonnad välja jäetud. Taani rõhutas et feta pärineb tervelt Balkani poolsaarelt, mitte ainult Kreekast.

Euroopa Kohus rõhutas tingimusi, mille alusel võib toodet või toiduainet päritolunimetusega kaitsta alusmääruse artikli 2 lõike 3 kohaselt. Traditsiooniline nimetus, mis ei ole geograafiline nimetus, peab kirjeldama toodet või toiduainet, mis on pärit kas „kõnealusest piirkonnast või konkreetsest kohast”. Lisaks nõuab osutatud säte sama määruse artikli 2 lõike 2 punkti a teisele taandele viidates, et „põllumajandustoodet või toiduaine kvaliteediomadused tuleneksid valdavalt või eranditult teatavast geograafilisest piirkonnast koos selle looduslike ja inimfaktoritega ning et selle tootmine, töötlemine ja valmistamine toimuks määratletud geograafilises piirkonnas”. „Nimetatud päritolupiirkonnas peavad seega esinema homogeensed looduslikud faktorid, mis eristavad seda piirkonda naaberpiirkondadest.”

Kirjeldatud kriteeriumidest lähtudes uuris Euroopa Kohus, kas vaidlustatud määruks määratletud piirkond on kooskõlas alusmääruse artikli 2 lõike 3 nõuetega. Kuna feta päritolu ja valmistamise piiratud geograafiline piirkond hõlmab põhiliselt Mandri-Kreekat, mis erineb oma geomorfoloogiliste omaduste ja looduslike faktorite poolest naaberpiirkondadest, siis leidis Euroopa Kohus, et „käsitlevas asjas ei ole määratletud piirkond kunstlik”, ja lükkas sellega hagejate esitatud väite tagasi.

„Feta” üldnimetuseks muutumise väite osas viitas Saksamaa valitsus tarbijate segadusse ajamise ohule, kuna lisaks Kreekale valmistavad ja tarbivad „fetat” ka muud liikmesriigid. Taani valitsus rõhutas, et tema meelest on vaidlustatud määruks vastuolus alusmääruse artikli 3 lõikega 1 ja artikli 17 lõikega 2, sest kui nimetus on üldnimetus või muutunud selleks aja jooksul, siis jääb see pöördumatult üldnimetuseks. Sama valitsus lisab veel, et Taani „feta” tootmisel ja turustamisel järgitakse traditsioonilisi tavasid.

Selles osas kordas Euroopa Kohus alusmääruse artikli 3 lõikes 1 sätestatud tingimusi, mille kohaselt tehakse kindlaks, kas nimetus on muutunud üldnimetuseks. „Asjaolu, et toodet turustati seaduslikult teatava nimetuse all mõnedes liikmesriikides, võib endast kujutada tegurit, mida tuleb arvesse võtta juhul, kui hinnatakse, kas see nimetus on muutunud üldnimetuseks määruse nr 2081/92 artikli 3 lõike 1 tähenduses”. Arvestades tootmise olukorda Kreekas ja muudes liikmesriikides, jõudis Euroopa Kohus siiski järeldusele, et „feta” tootmine on jätkuvalt koondunud Kreekasse. Lisaks analüüsis kohus „feta” tarbimist liikmesriikides ja jõudis järeldusele, et „feta” aastane tarbimine ühe inimese kohta Kreekas moodustab üle 85% tarbimisest ühe inimese kohta ühenduses”. Lõpetuseks märkis Euroopa Kohus, et muudes liikmesriikides peale Kreeka müüdavat „fetat” turustatakse Kreeka Vabariigiga seostatava juustuna, isegi kui see on tegelikult mõnes teises liikmesriigis toodetud. Sellest tulenevalt lükkas Euroopa Kohus tagasi argumendi, et „feta” on muutunud üldnimetuseks.

Seoses Saksamaa valitsuse argumendiga, et vaidlustatud määruks on ebapiisavalt põhjendatud, tuletas Euroopa Kohus meelde, et „EÜ artiklis 253 nõutav põhjendamiskohustus peab olema täidetud vastavalt asjaomase õigusakti iseloomule ning tooma selgelt ja ühemõtteliselt esile õigusakti vastuvõtnud institutsiooni kaalutlused, nii et huvitatud isikutel

on võimalik võetud meetme põhjuseid teada saada ning Euroopa Kohus saab kontrollida akti seaduslikkust". Sellise akti vastuvõtja ei ole siiski kohustatud võtma seisukohti selgelt teisejärguliste asjaolude suhtes ega ennetama võimalikke vastuväiteid. Seega kujutab komisjoni poolt vaidlustatud määruses esitatu endast piisavat põhjendust EÜ artikli 253 tähenduses, mis viis komisjoni järeldusele, et nimetus „feta” ei ole üldnimetus alusmääruse artikli 3 tähenduses.

Niisiis jättis Euroopa Kohus hagid rahuldamata, asudes seisukohale, et määrus nimetuse „feta” päritolunimetuste registrisse kandmise kohta on õiguspärane.

Kohtuasjas Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja ERSa (12. mai 2005. aasta otsus kohtuasjas C-347/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitati Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus, mis puudutab nõukogu otsuse 93/724<sup>12</sup> (edaspidi „EÜ–Ungari veinikokkulepe”) ja määruse (EÜ) nr 753/2002<sup>13</sup> kehtivust ja tõlgendamist.

„Tocai friulano” või teise nimega „Tocai italico” on viinamarjasort, mida traditsiooniliselt kasvatatakse Friuli-Venezia Giulia (Itaalia) piirkonnas ja mida kasutatakse sellise valge veini valmistamisel, mida turustatakse eelkõige selliste geograafiliste tähistega nagu „Collio” või „Collio goriziano”. 1993. aastal sõlmisid Euroopa Ühendus ja Ungari Vabariik nimetatud veine käsitleva kokkuleppe, millega keelati kasutada mõistet „Tocai” mainitud Itaalia veinide nimetuses pärast üleminekuaega, mis lõpeb 31. märtsil 2007, et kaitsta Ungari geograafilist tähist „Tokaj”. Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja Agenzia Regionale per lo sviluppo Rurale (ERSA) (maapiirkondade arendamise regionaalne agentuur) (edaspidi „hagejad”) esitasid Tribunale amministrativo regionale per il Lazio’le (Lazio halduskohus) hagi, millega taotlesid nimetatud keeldu reguleerivate siseriiklike õigusnormide tühistamist. Hagejad väitsid põhiliselt seda, et ühendusel ei ole pädevust sõlmida sellist kokkulepet Ungariga, et kõnealune keeld on vastuolus teiste lepingusätetega selles kokkuleppes, et kokkulepe põhineb tegelikkuse ekslikul kujutamisel, st kõnealune säte on rahvusvahelise õiguse alusel tühine ja kohaldamatu, et selle keelu suhtes kohaldatakse Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (edaspidi „WTO leping”) lisas 1 C toodud intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingut ning et keeld on vastuolus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (edaspidi „EIÕK”) sätestatud omandiõigusega.

Tribunale amministrativo regionale per il Lazio otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule rea eelotsuse küsimusi.

Esiteks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, milline on kohane õiguslik alus otsuse 93/724 vastuvõtmiseks ja EÜ–Ungari veinikokkuleppe sõlmimiseks ühenduse poolt üksi, kas enne veinikokkulepet sõlmitud EÜ–Ungari assotsiatsioonileping või EÜ artikkel 133. Euroopa Kohus sedastas, et EÜ artikli 133 reguleerimisalasse kuulub õigusakt, mis käsitleb spetsiifiliselt rahvusvahelist kaubavahetust selliselt, et see on mõeldud edendamata, kergendamata või reguleerima olulisel määral kaubavahetust ning sellel on otsene ja

<sup>12</sup> Nõukogu 23. novembri 1993. aasta otsus 93/724/EÜ, mis käsitleb veininimetuste vastastikuse kaitse ja kontrolli kokkuleppe sõlmimist Euroopa Ühenduse ja Ungari Vabariigi vahel (EÜT 1993, L 337, lk 93).

<sup>13</sup> Komisjoni 29. aprilli 2002. aasta määrus nr 753/2002, milles sätestatakse teatavad nõukogu määruse (EÜ) nr 1493/1999 rakenduseeskirjad veinisektori toodete kirjeldamise, nimetamise, esitlemise ja kaitse osas (EÜT 2002, L 118, lk 1).

vahetu mõju kaubandusele või asjaomaste toodete kaubavahetusele. Käesoleval juhul kuulub EÜ–Ungari veinikokkulepe määruse nr 822/87<sup>14</sup> veinituru ühise korralduse kohta artiklis 63 ette nähtud kokkulepete hulka ja selle peamiseks eesmärgiks on edendada kaubandust lepingupoolte vahel, soodustades vastastikku ühelt poolt Ungarist pärit veinide turustamist, tagades neile veinidele ühendusest pärit mpv-kvaliteetveinide suhtes ette nähtud kaitsega sarnane kaitse ning teiselt poolt ühendusest pärit veinide turustamist nimetatud riigis. Järelikult on ainult ühendus pädev kõnealust lepingut sõlmima, sest see kuulub tema ainupädevusse.

Seejärel küsiti Euroopa Kohtult, kas juhul, kui EÜ–Ungari veinikokkulepe on õiguspärane, on keeld kasutada Itaalias nimetust „Tocai” pärast 31. märtsi 2007 tühine ja kohaldamatu, kuna see on vastuolus nimetatud kokkuleppe artikli 4 lõikes 5 ettenähtud homonüümsete nimetuste korraga, mille kohaselt lubatakse teatud tingimustel kahe nimetuse koosseis- teerimist. Selles osas tuletas kohus meelde, et EÜ–Ungari veinikokkuleppe artikli 4 lõikes 5 sätestatud homonüümsete nimetuste kord puudutab sama kokkuleppe alusel kaitstud geograafilisi tähiseid. Kuna mõisted „Tocai friulano” ja „Tocai italico” kujutavad endast erine- valt Ungari veininimetustest „Tokaj” ja „Tokaji” viinamarjasordi nime või viinamarjasorti, mida peetakse Itaalias sobivaks teatud mpv-kvaliteetveinide tootmiseks määratletud ter- ritooriumil, ei saa neid pidada geograafilisteks tähisteks kõnealuse kokkuleppe tähendu- ses. Seega keeld kasutada Itaalias nimetust „Tocai” pärast EÜ–Ungari veinikokkuleppes kehtestatud üleminekuperioodi lõppemist ei ole vastuolus sama kokkuleppe artikli 4 lõi- kes 5 ettenähtud homonüümsete nimetuste korraga.

Teises küsimuses paluti Euroopa Kohtul vastata, kas TRIPS lepingu artikleid 22–24 tuleb tõlgendada nii, et homonüümia korral võib neid mõlemat nimetust tulevikus teatud tingi- mustel edasi kasutada. Euroopa Kohus meenutas TRIPS ja WTO lepingu sätete sisu ning kinnitas veel kord, et vastupidiselt Ungari nimetusele ei ole Itaalia nimetused EÜ–Ungari veinikokkuleppe tähenduses geograafilised tähised. Seega vastas Euroopa Kohus esitatud küsimusele, et TRIPS lepingu artikleid 22–24 tuleb tõlgendada selliselt, et põhikohtuasjale sarnase asja korral ei ole neis sätetes nõutud, et seda nimetust saaks tulevikus edasi kasu- tada, olenemata kahekordsest eeldusest, et vastavad tootjad on seda minevikus kasuta- nud kas heauskselt või vähemalt kümme aastat järjest enne 15. aprilli 1994 ja nimetus mär- gib selgelt riiki, piirkonda või kaitstud veini päritolupiirkonda, et tarbijat mitte eksitada.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotlusel uuris Euroopa Kohus ka küsimust, kas EIÖK-s ja põhiõiguste hartas sätestatud omandiõigus laieneb intellektuaalomandile, an- des sellega asjaomastele tootjatele õiguse kasutada vaatamata EÜ–Ungari veinikokkulep- pes kehtestatud keelule pärast üleminekuperioodi nimetust „Tocai”. Kohtu hinnangul ei ole omandiõigusega vastuolus Itaalia autonoomse piirkonna asjaomastele tootjatele keh- testatud piirang kasutada mõistet „Tocai” terminis „Tocai friulano” või „Tocai italico” teatud Itaalia mpv-kvaliteetveinide kirjeldamiseks ja esitlemiseks pärast mainitud üleminekuae- ga. Kuna see keeld ei välista asjaomaste Itaalia veinide kõiki mõistlikke turustamise viise, ei kujuta see endast omandi võtmist EIÖK 1. lisaprotokolli artikli 1 esimese lõigu tähenduses. Isegi kui oletada, et kõnealune keeld kujutab endast omandiõiguse kui põhiõiguse piiran- gut, saab seda põhjendada niivõrd, kuivõrd selle nimetuse, mis on homonüümne Ungari

<sup>14</sup> Nõukogu 16. märtsi 1987. aasta määrus (EMÜ) nr 822/87 veinituru ühise korralduse kohta (EÜT 1987, L 84, lk 1).

veinide geograafilise nimetusega „Tokaj”, kasutamise keelamisega taotletakse üldisest huvist kantud eesmärki edendada lepingupoolte vahelist kaubavahetust, soodustades vastastikku geograafilise tähise abil kirjeldatud või esitletud veinide turustamist.

**3.5. Töötajate vaba liikumise** valdkonnas tuleks juhtida tähelepanu 15. septembri 2005. aasta otsusele loannidis (kohtuasi C-258/04, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), milles Euroopa Kohus analüüsis Kreeka kodaniku olukorda, kes pärast keskhariduse omandamist Kreekas saabus 1994. aastal Belgiasse ja kelle keskkoolitunnistust tunnustati võrdväärseks. Pärast kolmeaastast õppeperioodi ühes Liège'i õppeasutuses omandas ta diplomi füsioteraapias ning registreeris end seejärel tööotsijana. Pärast 2000. aasta oktoobrist kuni 2001. aasta juunini kestnud tasulise koolituse läbimist Prantsusmaal saabus ta tagasi Belgiasse, kus ta esitas taotluse „ootetoetuse” saamiseks, mis kujutab endast Belgia õigusnormidega ette nähtud töötasu abiraha noortele, kes otsivad oma esimest töökohta. Tema taotlus jäeti rahuldamata, kuna ta ei vastanud taotluse esitamise ajal toetuse andmise tingimustele, s.o käesoleval juhul keskhariduse omandamine Belgias või samale tasemele vastava või võrdväärse õppe või koolituse läbimine teises liikmesriigis ning EÜ artikli 39 tähenduses võõrtöötajate, kes elavad Belgias, ülalpeetavaks lapseks olemine.

Asjaomase isiku poolt selle keeldumise peale esitatud hagist tulenevalt esitas Cour du travail de Liège Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse Belgia süsteemi kooskõla kohta ühenduse õigusega.

Esmalt tuletas Euroopa Kohus meelde, et liikmesriigi kodanikud, kes otsivad tööd teises liikmesriigis, kuuluvad EÜ artikli 39 kohaldamisalasse, mistõttu on neil õigus selle artikli lõikes 2 sätestatud võrdsele kohtlemisele.

Vastuses tugines Euroopa Kohus suures osas oma hilisemast kohtupraktikast tulenevatele seisukohtadele ja eelkõige kohtuotsustele D'Hoop (11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-224/98, EKL 2002, lk I-6191) ja Collins (23. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-138/02, EKL 2004, lk I-2703).

Euroopa Kohus meenutas, et kohtuotsuses Collins on ta sedastanud, et liidu kodakondsuse kehtestamist ja liidu kodanikele ette nähtud võrdse kohtlemise põhimõtte tõlgendamist silmas pidades ei saa EÜ artikli 39 lõike 2 kohaldamisalast välja jätta rahalist toetust, mille eesmärk on hõlbustada juurdepääsu liikmesriigi tööturule. Juba kohtuotsuses D'Hoop on Euroopa Kohus märkinud, et Belgia õigusnormidega ette nähtud ootetoetus on sotsiaaltoetus, mille eesmärk on hõlbustada noorte üleminekut õpingutelt tööturule. Niisiis on asjaomasel isikul õigus toetuda EÜ artiklile 39 väitmaks, et teda ei tohi ootetoetuse andmisega seoses kodakondsuse alusel diskrimineerida. Belgias keskhariduse omandamise tingimust on tõenäoliselt kergem täita riigi kodanikel ja seetõttu võib kahjustada eelkõige teiste liikmesriikide kodanike huve.

Ebavõrdse kohtlemise võimalikuks õigustamiseks viitas Euroopa Kohus jällegi kohtuotsusele D'Hoop, milles ta on sedastanud, et kui siseriiklikul seadusandjal on õiguspärane nõuda reaalselt sidet ootetoetuse taotleja ja asjaomase geograafilise tööturu vahel, siis ainuüksi tingimus keskkooli lõputunnistuse saamise asukoha kohta on siiski liiga üldine ja välistav ning läheb kaugemale sellest, mis on vajalik taotletava eesmärgi saavutamiseks. Mis puutub tõsiasja, et Belgia õigusnormide alusel on taotlejal siiski õigus ootetoetust saada juhul,

kui ta on saanud võrdväärse diplomi teises liikmesriigis või kui ta on Belgias elavate võõrtöötajate ülalpeetav, siis tegi Euroopa Kohus sellele vaatamata järelduse, et isik, kes pärast keskkooliõpingute läbimist ühes liikmesriigis jätkab kõrgkooliõpinguid teises liikmesriigis ja omandab seal diplomi, on täiesti võimeline põhjendama reaalselt sidet selle teise liikmesriigi tööturuga, kuigi ta ei ole selles liikmesriigis elavate võõrtöötajate ülalpeetav. Kohus rõhutab, et Belgias elavate võõrtöötajate ülalpeetavatel lastel on määruse nr 1612/68<sup>15</sup> artikli 7 lõikest 2 tulenevalt õigus saada ootetoetust ja seda sõltumata asjaolust, kas eksisteerib reaalne side tööturuga või mitte.

**3.6. Asutamisvabaduse ja teenuste osutamise vabaduse** valdkonda käsitlevatele ühenduse õiguse nõuetele keskenduti viies tähelepanu väärivas kohtuasjas, millest kaks esimest käsitlevad avalike teenuste kontsessioone, kolmas kohtuasi vabaduste ja siseriiklike maksualaste õigusaktide vahelkorda, neljas kohtuasi teenuste osutamisega seoses töötajate lähetamist käsitleva direktiivi 96/71 nõudeid ning viies kohtuasi telekommunikatsiooni.

Kohtuasjas Coname (21. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-231/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitati Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus EÜ artiklite 43, 49, 81 ja 86 ning mittediskrimineerimise, läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete tõlgendamiseks.

Kõnealuse kohtuasja faktiliste asjaolude järgi oli Coname (Consortio Aziende Metano) sõlminud Comune di Cingia de' Botti'ga metaangaasi jaotusvõrgu hooldust, haldamist ja järelvalvet käsitleva teenuslepingu ajavahemikuks 1. jaanuarist 1999 kuni 31. detsembrini 2000. Seejärel andis vallavolikogu metaangaasi jaotusvõrgu paigaldiste haldamise ja hoolduse ning gaasiga varustamise teenuse osutamise otsustuskorras äriühingule Padania ajavahemikuks 1. jaanuarist 2000 kuni 31. detsembrini 2005. Coname vaidlustas selle teenuse osutamise andmise õiguse, kuna see oleks tulnud anda läbi pakkumismenetluse. Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse. Esitatud küsimuses soovitakse teada, kas EÜ artiklitega 43, 49 ja 81 on vastuolus gaasivarustuse avaliku teenuse haldamise andmine ilma pakkumismenetlusega otsustuskorras äriühingule, mille aktsiakapitalist üle poole kuulub avalik-õiguslikele isikutele ja millest valla osalus moodustab 0,97%.

Esiteks meenutas Euroopa Kohus, et avalikku pakkumismenetlust käsitlevad direktiivid ei reguleeri kontsessiooni andmist ning seepärast tuleb seda uurida asutamislepingus sätestatud põhivabaduste valguses. Ühtlasi välistas kohus EÜ artikli 81 kohaldamise, sest see artikkel puudutab vaid ettevõtjatevahelisi kokkuleppeid.

Niivõrd, kui võrd nimetatud kontsessioon võib pakkuda huvi ka ettevõtjale, kes asub mõnes muus liikmesriigis kui lepingupooleks oleva valla asukoha liikmesriik, on läbipaistvuse puudumise korral selle kontsessiooni andmisega viimati nimetatud liikmesriigis asuvale ettevõtjale rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet teises liikmesriigis asuva ettevõtja kahjuks. Läbipaistvuse täieliku puudumise korral ei ole teises liikmesriigis asuval ettevõtjal tegelikult mingit reaalselt võimalust teatada oma huvist kõnealuse kontsessiooni saamise vastu. See kujutab see endast EÜ artiklitega 43 ja 49 keelatud kaudset diskrimineerimist

<sup>15</sup> Nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määrus (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT L 257, lk 2).

kodakondsuse alusel. Siseriikliku kohtu ülesanne on kontrollida, kas vaidlusalune kontsessiooni andmine vastab läbipaistvuse nõuetele, mis ei sea tingimata pakkumismenetluse läbiviimise kohustust, vaid eelkõige muudavad võimalikuks selle, et muus liikmesriigis kui Itaalia Vabariigis asuv ettevõtja saab kontsessiooni puudutava asjakohase teabe enne kontsessiooni andmist selliselt, et ta oleks soovi korral saanud teatada oma huvist kontsessiooni saamise vastu.

Euroopa Kohus analüüsis, kas käesolevas asjas esineb siiski objektiivseid asjaolusid, mis võivad ebavõrdset kohtlemist õigustada. Sellega seoses kinnitas kohus, et ainuüksi see fakt, et Comune di Cingia de' Botti omab 0,97% osalust Padania aktsiakapitalis, ei ole selline objektiivne asjaolu. Kuna osalus on väga väike, siis ei saa see oma olemuselt tegelikult võimaldada valla kontrolliõigust Padania üle.

Lõpetuseks märkis kohus, et kohtutoimikust nähtuvalt on Padania äriühing, mis on osaliselt erakapitalile avatud, mistõttu seda ei saa pidada avaliku teenuse korraldamise sisemiseks struktuuriüksuseks selles osalevate valdade jaoks.

Sama teemat puudutavatest kohtuotsustest tuleks esile tuua kohtuasi Parking Brixen (13. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-458/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), milles käsitletakse samu küsimusi kui kohtuasjas Coname.

Kohtuasjas Marks & Spencer (13. detsembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-446/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitati Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus EÜ artiklite 43 ja 48 tõlgendamiseks.

Ühendkuningriigi residendist äriühing Marks & Spencer on valmisriiete, toidukaupade, majapidamistarvete ja finantsteenuste valdkonnale spetsialiseerunud kontserni juhtiv äriühing. Tal olid tütarettevõtjad Ühendkuningriigis ja paljudes liikmesriikides nagu Saksamaa, Belgia ja Prantsusmaa. 2001. aastal lõpetas ta Euroopa mandril oma tegevuse 90ndate aastate keskel registreeritud kahjumi tõttu. 31. detsembril 2001 müüdi Prantsusmaal asuv tütarettevõtja kolmandale isikule, samas kui Saksamaal ja Belgias asuvad tütarettevõtjad lõpetasid igasuguse äritegevuse.

2000. ja 2001. aastal esitas Marks & Spencer Ühendkuningriigi maksuametile kontserni maksusoodustuste taotlused Belgias, Saksamaal ja Prantsusmaal asuvate tütarettevõtjate kahjumi katmiseks. Suurbritannia maksuseaduse (1998. aasta seadus füüsilise isiku ja ettevõtte tulumaksu kohta, Income and Corporation Tax Act 1988, edaspidi „ICTA“) kohaselt lubatakse kontserni emaettevõtjatel teatud tingimustel tasaarvestada tütarettevõtjate saadud kasumi ja kantud kahjumi. Need taotlused lükati aga tagasi põhjusel, et seadusest tulenev kontserni maksusoodustuste kord ei laiene tütarettevõtjatele, kes ei ole Ühendkuningriigi residendid ega teosta seal oma majandustegevust. Marks & Spencer vaidlustas keeldumise Special Commissioners of Income Tax'i (maksuasjade esimese astme kohus) juures, kes jättis hagi rahuldamata. Hageja esitas selle otsuse peale apellatsioonkaebuse High Court of Justice'i (England & Wales) Chancery Division'ile, kes otsustas menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused. Suurbritannia kohtunikud soovivad teada, kas asutamisvabadust käsitlevate EÜ artiklitega 43 ja 48 on kooskõlas Suurbritannia õigusnormid, mille alusel Ühendkuningriigi residendist emaettevõtja ei saa oma maksustatavast kasumist maha arvata tema teises liikmesriigis asuva tütarettevõtja selles

teises liikmesriigis tekkinud kahjumi, samas kui ta saab maha arvata residendist tütarettevõtja kahjumi.

Kõigepealt tuletas Euroopa Kohus meelde, et ehkki otsene maksustamine on liikmesriikide pädevuses, peavad siseriiklikud ametiasutused seda pädevust kasutama ühenduse õigust järgides.

Ühendkuningriigi õigusnormide osas leiab Euroopa Kohus, et kuna nende alusel koheldakse maksude osas erinevalt residendist tütarettevõtja ja mitteresidendist tütarettevõtja kahjumi, siis on tegemist EÜ artiklites 43 ja 48 keelatud asutamisevabaduse piiranguga. Sellega pärsitakse emaettevõtjate huvi tütarettevõtjate asutamiseks teistes liikmesriikides.

Euroopa Kohus siiski möönis, et selline piirang võib olla lubatud juhul, kui sel oleks asutamislepinguga kooskõlas olev õiguspärane eesmärk ja seda õigustaks ülekaalukas avalik huvi. Sellisel juhul peaks see olema suunatud kõnealusele eesmärgile ega tohiks ületada selle saavutamiseks vajalikku.

Kohus tõi välja liikmesriikide poolt käesolevas asjas viidatud objektiivsed kriteeriumid, et hinnata, kas Suurbritannia õigusnormid õigustavad nendes ette nähtud erinevat kohtlemist. Nendeks õigustavateks elementideks on esiteks maksustamise õiguse tasakaalustatud jaotuse säilitamine erinevate huvitatud liikmesriikide vahel, et kasumit ja kahjumi koheldaks ühe maksusüsteemi raames sümmeetrilisel moel, ning teiseks asjaolu, et seadusega hoitakse ära kahjumi topeltarvestamise oht, mis võib tekkida, kui kahjumi võetakse arvesse emaettevõtja asukohajärgses liikmesriigis ja tütarettevõtjate asukohajärgsetes liikmesriikides. Viimase kriteeriumi eesmärk on vältida maksudest kõrvalehoidmise ohtu, mis võib tekkida, kui tütarettevõtja asukohajärgses liikmesriigis ei võeta kahjumi arvesse. Kahjumi ülekandmise võib korraldada kontserni raames nendes liikmesriikides asuvatele äriühingutele, kus maksumäärad on kõige kõrgemad ja kus kahjumi maksuväärtus on kõige olulisem.

Neid kriteeriume arvestades leidis Euroopa Kohus, et Suurbritannia õigusnormidel on EÜ asutamislepinguga kooskõlas olev õiguspärane eesmärk, mida õigustab ülekaalukas avalik huvi.

Samas väljendas Euroopa Kohus arvamust, et Suurbritannia õigusnormid ei vasta proportsionaalsuse põhimõttele ja ületavad taotletavate eesmärkide saavutamiseks vajaliku olukorras, milles esiteks on mitteresidendist tütarettevõtja ammendanud tema asukohajärgses liikmesriigis olemasolevad kahjumi arvesse võtmise võimalused maksude alandamise taotluses käsitletava maksustamisperioodi ning kõigi eelnevate maksustamisperioodide osas ning teiseks ei saa välismaise tütarettevõtja kahjumi tema elukohajärgses liikmesriigis arvesse võtta kas tema enda või kolmanda isiku tulevaste eelarveaastate osas, seda eelkõige tütarettevõtja müümisel kolmandale isikule.

Sellest tulenevalt otsustas Euroopa Kohus, et kui emaettevõtja tõendab ühes liikmesriigis maksuametile, et need tingimused on täidetud, siis on selles liikmesriigis maksustatavast emaettevõtja kasumist tema mitteresidendist tütarettevõtja kahjumi mahaarvamise võimaluse välistamine asutamisevabadusega vastuolus.

14. aprilli 2005. aasta otsuses komisjon v. Saksamaa (kohtuasi C-341/02, EKL 2005, lk I-2733) käsitletakse nõudeid, mida teenuste osutamisega seoses töötajate lähetamist käsitlevast direktiivist 96/71<sup>16</sup> tulenevalt võivad liikmesriigid kehtestada ühest liikmesriigist teise lähetatud töötajatele kohaldatavate töötingimuste osas.

Komisjon esitas 2002. aastal Saksamaa vastu liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, millega vaidlustas siseriiklike sätetega kindlaksmääratud palga alammäära ja teises liikmesriigis asuva tööandja poolt tegelikult makstud töötasu võrdlemiseks selle liikmesriigi poolt kasutatava meetodi vastavuse osutatud direktiivi sätetele.

Komisjon heitis hagiavalduses Saksamaale ette, et viimane ei ole tunnustanud palga alammäära osadena lisatasusid ja täiendavaid tasusid, mida teistes liikmesriikides asuvad tööandjad on maksnud nende Saksamaal lähetuses olevatele ehitusvaldkonna töötajatele, kui selle valdkonna töötajatele makstav preemia välja arvata. Komisjon on seisukohal, et selline arvesse võtmata jätmine suurendab – teistes riikides töötasu erinevate arvutusmeetodite kasutamisel – teistes liikmesriikides asuvate tööandjate palgakulu, kellel on seetõttu teenuste pakkumine Saksamaal raskendatud. Komisjon möönis, et kuigi liikmesriigil, kelle territooriumile töötaja on lähetatud, on direktiivi 96/71 alusel õigus kehtestada töötasu miinimummäärad, ei ole tal siiski õigust laiendada oma töötasusüsteemi, võrreldes neid määrasid teistes liikmesriikides asuvate tööandjate poolt makstava töötasuga.

Saksamaa valitsus vaidles sellele argumendile vastu, väites, et töötundidel, mida tehakse lisaks tööajanormile või mis on tingitud vajadusest saavutada eriti kõrge toote kvaliteeditase või mis on tingitud teatud piirangutest või ohtudest, on majanduslik lisaväärtus, võrreldes tööajanormiga, ning nende eest makstavaid lisatasusid ei pea palga alammäära arvutamisel arvesse võtma. Juhul, kui sellised summad nimetatud arvutustes arvesse võetaks, jääks töötaja ilma nendele tundidele vastavast majanduslikust hüvest ning tööandja poolt makstava töötasu ja töötaja poolt tehtava töö vahekorda muudetaks sel viisil töötaja kahjuks.

Alustuseks märgib Euroopa Kohus, et poolte vahel ei ole vaidlust fakti üle, et kooskõlas direktiiviga 96/71 ei tule ületunnitöötasusid, täiendavate kutsealaste vanaduspensioniskeeemide osamakseid, lähetuskulude katteks makstud hüvitisi ega tunnitasust erineva kindla tasumäära alusel arvutatud makseid palga alammäära osadena arvesse võtta. Arvesse tuleb võtta palga brutosummat.

Kohus lisas, et liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastamise menetluse kulgemise käigus võttis Saksamaa vastu ja esitas rea ettepanekuid oma regulatsiooni muutmiseks, mis tema arvates kõrvaldavad vastuolud Saksa õiguse ja direktiivi vahel. Need puudutavad nimelt tööandja poolt makstavate lisatasude ja täiendavate tasude arvesse võtmist, mis palga alammäära arvutamisel ei muuda töötaja tehtud töö ja selle eest saadava palga vahekorda, ning teatud tingimustel lisatasuna makstava kolmeteistkümnenda või neljateistkümnenda kuupalga arvesse võtmist. Need muudatused tehti aga alles pärast põhjendatud arvamuses määratud tähtaja saabumist, s.t liiga hilja selleks, et kohus saaks neid arvesse võtta. Seega luges Euroopa Kohus Saksamaa liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastatuks.

<sup>16</sup> Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 1996. aasta direktiiv 96/71/EÜ töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega (EÜT 1997, L 18, lk 1).

Lõpetuseks märkis Euroopa Kohus, et on täiesti loomulik, et juhul kui tööandja nõuab töötajalt täiendava töö tegemist või teatud tingimustel ületunnitöö tegemist, siis hüvitatakse selline täiendav töö ilma, et seda hüvitust võetaks arvesse palga alammäära arvestamisel. Direktiivis 96/71 ei nõuta, et sellist hüvitust, mis palga alammäära arvutamisel arvesse võtmise korral muudab tehtud töö ja selle eest saadava palga vahekorda, käsitletaks palga alammäära osadena. Selles osas jättis kohus seetõttu komisjoni hagi rahuldamata.

Liidetud kohtuasjades Mobistar ja Belgacom Mobile (Euroopa Kohtu 8. septembri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-544/03 ja C-545/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitas Belgia Conseil d'État Euroopa Kohtule kaks eelotsuse küsimust EÜ asutamislepingu artikli 59 (muudetuna EÜ artikkel 49) ja direktiivi 90/388<sup>17</sup>, mida on muudetud direktiiviga 96/19<sup>18</sup> telekommunikatsiooniturul täieliku konkurentsi rakendamise kohta, artikli 3c tõlgendamise kohta kohtuvaidlustes, mille algatasid Belgias asutatud mobiiltelefoni operaatorid äriühing Mobistar SA ja äriühing Belgacom Mobile SA. Nimetatud operaatorid palusid tühistada Fléron'i (Belgia) ja Schaerbeek'i (Belgia) omavalitsusüksuste poolt GSM-süsteemi antennidele, side- ja raadiomastidele või väliantennidele kehtestatud maksud. Nimetatud operaatorid väitsid oma vastava hagi toetuseks esitatud tühistamist toetavate väidete hulgas, et vaidlustatud maksud kehtestanud maksumäärustega piiratakse nende mobiilvõrgu arengut ja et selline piirang on direktiivi 90/388 artiklis 3c keelatud. Kuna Conseil d'État leidis nendes kahes põhikohtuasjas, et esiteks ei ole tal võimalik otsustada, kas selline väide on põhjendatud, ilma et ta kohaldaks ühenduse õigusnormi, mis tõstatab tõlgendamise küsimuse, ning teiseks, et vaidlustatud maksude kokkusobivus EÜ artikliga 49 on samuti küsitav, otsustas ta menetluse peatada ning pöörduda küsimustega Euroopa Kohtu poole. Esimese küsimusega soovis eelotsusetaotluse esitanud kohus teada saada, kas EÜ asutamislepingu artiklit 59 (muudetuna EÜ artikkel 49) tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriikliku ametiasutuse või kohaliku omavalitsuse õigusakt, millega kehtestatakse maks litsentsides ja lubades nimetatud tegevuses kasutatavatele mobiil- ja personaalside infrastruktuuridele. Teise küsimusega küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas mobiilside infrastruktuuridele kohaldatakse maksumeedet direktiivi 90/388 artikli 3c tähenduses.

Nendes liidetud kohtuasjades oli Euroopa Kohtul võimalus meenutada, et artikliga 59 on vastuolus igasuguse siseriikliku õigusakti kohaldamine, mille toimetel liikmesriikidevaheline teenuste osutamine muutub liikmesriigisisese teenuste osutamisega võrreldes raske- maks, ning et teenuste osutamise vabadust takistav siseriiklik fiskaalne meede võib selles osas kujutada endast keelatud meedet, olenemata sellest, kas meetme kehtestas liikmesriik ise või kohalik omavalitsus. Kohus siiski täpsustas, et asutamislepingu artiklis 59 ei ole silmas peetud meetmeid, mille tõttu kõnealuse teenuse osutamisel tekivad üksnes lisakulud ning mis mõjutavad sama moodi teenuste osutamist nii liikmesriikide vahel kui ka liikmesriigi sees.

Esimese küsimuse osas otsustas Euroopa Kohus, et EÜ asutamislepingu artiklit 59 (muudetuna EÜ artikkel 49) tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui siseriikliku ameti-

<sup>17</sup> Komisjoni 28. juuni 1990. aasta direktiiv 90/388/EMÜ konkurentsi kohta telekommunikatsiooniteenuste tur-  
gudel (EÜT 1990, L 192, lk 10).

<sup>18</sup> Komisjoni 13. märtsi 1996. aasta direktiiv 96/19/EÜ telekommunikatsiooniturul täieliku konkurentsi raken-  
damise kohta (EÜT 1996, L 74, lk 13), millega muudetakse direktiivi 90/388/EMÜ.

asutuse või kohaliku omavalitsuse õigusaktiga kehtestatakse litsentsides ja lubades nimetatud tegevusel kasutatavatele mobiil- ja personaalside infrastruktuuridele maks, mida vahet tegemata kohaldatakse nii kohalikele kui ka teiste liikmesriikide teenusepakkujatele ning mis mõjutab liikmesriigi kohalike teenuste pakkumist sama moodi kui teenuste pakkumist liikmesriikide vahel.

Teise küsimuse osas otsustas Euroopa Kohus, et mobiilside infrastruktuuridele kohaldatavad maksumeedmed ei kuulu eespool viidatud direktiivi 90/388 artikli 3c kohaldamisalas, v.a juhul, kui nimetatud meetmed panevad otseselt või kaudselt operaatorid, kellel on või olid eri- või ainuõigused, soodsamasse olukorda uute operaatoritega võrreldes ning mõjutavad märgatavalt konkurentsi.

**3.7. Kapitali vaba liikumisega** seonduvat käsitleti lähemalt 5. juuli 2005. aasta kohtuasjas C-376/03: D. (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), milles Euroopa Kohtul tuli võtta vaatluse alla Madalmaades kuni 2000. aastani kehtinud kapitalimaksu skeem. Selle skeemi kohaselt anti residendist maksukohustuslastele õigus teha mahaarvamisi, millele aga teise liikmesriigi mitteresidentide hulgas oli õigus ainult neil, kelle vara väärtusest vähemalt 90% asub Madalmaade territooriumil. Gerechtshof te 's-Hertogenbosch'i (Madalmaad) esitatud eelotsusetaotluse alusel tegi Euroopa Kohus otsuse kõnealuse skeemi kooskõla kohta kapitali vaba liikumist käsitlevate asutamislepingu sätetega.

Leides, et kapitalimaksu maksva maksukohustuslase olukord on mitmes aspektis sarnane tulumaksu maksva maksukohustuslase olukorraga, tõmbas Euroopa Kohus paralleele tulumaksu käsitlevate kohtuotsustega, eelkõige seda teemat esimest korda käsitletud kohtuasjaga Schumacker (14. veebruari 1995. aasta otsus kohtuasjas C-279/93, EKL 1995, lk I-225). Euroopa Kohus leidis, et analoogselt tulumaksuga erineb mitteresidenti olukord kapitalimaksu puhul residendi olukorrast seetõttu, et mitte ainult põhiline osa viimase tulust, vaid ka põhiline osa tema varast koondub reeglina tema elukoha liikmesriiki. Seega on viimati nimetatud liikmesriik paremas positsioonis hindamaks residendist maksukohustuslase üldist maksu tasumise võimet, võimaldades talle õigusnormidega ettenähtud juhtudel teatud mahaarvamisi maksustatavast summast. Kohus tegi järelduse, et analoogselt tulumaksuga ei ole maksukohustuslane, kelle väiksem osa varast asub liikmesriigis, kus ta ei ela, üldreeglina nimetatud liikmesriigi residentidega võrreldavas olukorras. Oma korda vastavate ametivõimude keeldumine neile maksustatavast summast mahaarvamiste tegemisest, mis on residentidele lubatud, ei ole käsitletav EÜ artiklites 56 ja 58 keelatud diskrimineerimisena.

Euroopa Kohus pidi analüüsima veel ühte küsimust. Vastavalt Madalmaade ja Belgia vahel sõlmitud topeltmaksustamise vältimise lepingule hakati kõnealust mahaarvamise õigust kohaldama Belgia kodanikele samadel tingimustel nagu residendist maksumaksjatele, olenemata sellest, kui suure osa nende koguvarast moodustab Madalmaades asuv vara. Kas sel viisil tekitatud erinev kohtlemine Belgia ja teiste liikmesriikide kodanike vahel on kooskõlas EÜ artiklitega 56 ja 58?

Euroopa Kohus meenutas, et liikmesriigid võivad kahepoolsete lepingutega määratleda maksualase pädevuse piiritlemiseks maksuseaduse kohaldamise tingimused ning et kohus on ise möönnud, et kahe lepinguosalise liikmesriigi kodanike erinevat kohtlemist, mis maksualase pädevuse piiritlemise tõttu tekib, ei saa käsitleda EÜ artikliga 39 vastuolus ole-

va diskrimineerimisena. On tõsi, et Euroopa Kohus on kohtuasjas Saint-Gobain ZN (21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-307/97, EKL 1999, lk I-6161) liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel sõlmitud topeltmaksustamise vältimise lepingute osas otsustanud, et sellise lepingu pooleks olev liikmesriik peab rakendama võrdse kohtlemise põhimõtet, andes mitteresidendist äriühingute püriasukohaga allüksustele nimetatud lepingus ettenähtud soodustusi residendist äriühingutega võrdsetel tingimustel. Kuid seda õigustab asjaolu, et mitteresidendist maksukohustuslane, kellel on püriasukohaga allüksus, ja nimetatud liikmesriigi residendist maksukohustuslane on võrdväärses olukorras. Niisiis sedastas Euroopa Kohus, et Belgia residendist maksukohustuslane ja isik, kes Belgias resident ei ole, ei ole Madalmaades asuvate kinnisasjade suhtes makstava kapitalimaksu seisukohast võrdses olukorras. Asjaolu, et Belgia ja Madalmaade vahel sõlmitud lepingus ette nähtud vastastikused õigused ja kohustused kohalduvad nimetatud kahest lepinguosalisest liikmesriigist vaid ühe residentideks olevatele isikutele, on kahepoolsete topeltmaksustamise vältimise lepingute lahutamatu tagajärg.

**3.8. Konkurentsi** valdkonnas väärivad tähelepanu kolm kohtuotsust, millest ühes otsuses käsitleti koondumist ja kahes ülejäänud otsuses riigiabi.

Kohtuasjas komisjon v. Tetra Laval BV (15. veebruari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-12/03 P, EKL 2005, lk I-987) esitas komisjon Euroopa Kohtule apellatsioonkaebuse nõudega tühistada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 25. oktoobri 2002. aasta kohtuotsus Tetra Laval v. komisjon (kohtuasi T-5/02, EKL 2002, lk II-4381), millega Esimese Astme Kohus tühistas otsuse 2004/124.

Otsusega 2004/124 tunnistas komisjon Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga kokkusbimatuks äriühingu Sidel SA omandamise äriühing Tetra Laval BV poolt. Tetra Laval BV on kontserni valdusfirma ja samasse kontserni kuulub ka äriühing, kes on kartongi pakendamise alal juhtival positsioonil maailmas ja keda peetakse turgu valitsevaks asepsilise pakendamise osas. Sidel SA on juhtival positsioonil nn SBMmasinate tootmise ja tarnimise alal, mille all peetakse silmas masinaid, millega saab valmistada tühjasid pudeleid lihtsatest plasttorudest, mille koostisosadeks on polüetüleentereftalaat (PET) ja suure tihedusega polüetüleen (HDPE). Komisjoni hinnangul kallutaks teatatud koondumine Tetra Laval BV-d ära kasutama kangiefekti, mis tuleneb tema valitsevast seisundist kartongpakendamise seadmete ja tarvikute turul, et mõjutada sellel turul olevaid tarbijaid, kes teatud tundlike toodete (piim ja vedelad piimatooted, mahlad ja nektarid, puuviljaaroomidega maitsestatud gaseerimata joogid ning tee- ja kohvijoogid) pakkimisel lähevad üle PET-ile, valima Sideli SBM-masinaid, millega Tetra tõrjub välja väiksemad konkurendid ja muudab Sideli juhtiva positsiooni tundlike toodete jaoks mõeldud SBM-masinate turgu valitsevaks seisundiks. Ühtlasi väljendas komisjon arvamust, et teatatud koondamine tugevdab Tetra Laval BV valitsevat seisundit kartongpakendite turgudel ja vähendab tema huvi hindade kohandamise ja uuenduste tegemise vastu olukorras, kus PET ähvardab avaldada survet tema positsioonile. Komisjon leidis, et Tetra Laval BV poolt võetud kohustused ei ole piisavad teatatud koondumise tagajärjel tõusetuvate struktuuriliste konkurentsiprobleemide lahendamiseks, ja väitis, et nende kohustuste täitmist on peaaegu võimatu kontrollida.

Tetra Laval BV poolt komisjoni otsuse tühistamiseks esitatud hagi osas oli aga Esimese Astme Kohus leidnud, et komisjon tegi ilmse kaalutlusvea järeldustes, mis puudutavad kangiefekti ja Tetra Laval BV valitsevat seisundit kartongisektoris, ja sellest tulenevalt tü-

histas komisjoni otsuse. Euroopa Kohus jättis komisjoni poolt Esimese Astme Kohtu otsuse vastu esitatud apellatsioonkaebuse rahuldamata.

Selles kohtuasjas oli Euroopa Kohtul ennekõike võimalus kinnitada koondumisi käsitlevate komisjoni otsuste kohtuliku kontrolli kriteeriume, mis on sõnastatud niinimetatud Kali & Salz'i kohtuotsuses (31. märtsi 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-68/94 ja C-30/95: Prantsusmaa jt v. komisjon, EKL 1998, lk I-1375). Euroopa Kohus meenutas, et materiaalõiguslikud normid kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle, mis on sätestatud määruses nr 4064/89<sup>19</sup> ja eriti selle artiklis 2, annavad komisjonile teatud kaalutusõiguse eelkõige majanduslike asjaolude hindamisel ning järelikult, kui ühenduse kohtud teostavad kohtulikku kontrolli selle kaalutusõiguse kasutamise üle, mis koondumise valdkonna õigusnormide tõlgendamisel evib olemuslikku tähtsust, tuleb arvestada kaalutusruumi, mis koondumist reguleerivate majandusliku sisuga õigusnormidega on antud. Kohus siiski täpsustas, et kuigi ta tunnustab komisjoni kaalutusruumi majanduslikes küsimustes, ei tähenda see, et ühenduste kohtud peavad hoiduma kontrollimast, kuidas komisjon majandusliku iseloomuga andmeid on tõlgendanud. Ühenduste kohtud peavad muuhulgas kontrollima esitatud tõendite tegelikkusele vastavust, usaldatavust ja sidusust, samuti kontrollima, kas kogutud tõendid sisaldavad kogu asjakohast teavet, mida keerulise olukorra hindamisel tuleb arvesse võtta, ja kas kõnealused tõendid võivad toetada järeldusi, mis nende pinnalt on tehtud. Selline kontroll on kohtu arvates eriti vajalik, kui tegu on prognoosiga, mis on nõutav konglomeraadiefektiga koondumise kava uurimise raames.

Edasi märkis Euroopa Kohus, et prognoosid, mis on vajalikud koondumiste kontrollimisel, tuleb koostada eriti hoolikalt, kuna tegemist ei ole minevikusündmuste uurimisega, mille kohta on sageli käepärased tõendid, mis võimaldavad mõista sündmuste põhjusi, jutt ei ole ka parajasti käimasolevatest sündmustest, vaid asi seisneb sündmuste ennustamises, mis leiavad suurema või väiksema tõenäosusega tulevikus aset, kui ei võeta vastu otsust kavandatava koondumise keelamise või selle tingimuste täpsustamise kohta. Selline prognoos, mis koosneb seega uuringust, kuidas koondumine võib muuta antud turul konkurentsiolukorda kujundavaid tegureid, et kontrollida, kas selle tagajärjeks oleks tõhusa konkurentsi märkimisväärne takistamine, eeldab erinevate põhjuse ja tagajärje ahelate ettekujutamist, et arvesse võtta need, mille tõenäosus on kõige suurem. Mis puutub konglomeraadi tüüpi koondumise uuringusse, milles tulevikku ulatuva ajavahemiku arvestamine ühelt poolt ja tõhusa konkurentsi märkimisväärse takistamise tuvastamiseks vajalik kangiefekt teiselt poolt tingivad selle, et põhjuse ja tagajärje seosed on raskesti tajutavad, ebakindlad ja raskesti tõendatavad, rõhutas Euroopa Kohus, et eriti oluline on nende tõendite kvaliteet, mis komisjon esitab koondumise ühisturuga kokkusobimatuks kuulutamise otsuse vastuvõtmise vajalikkuse tõendamiseks, kuna need tõendid peavad kinnitama komisjoni hinnangut, et sellise otsuse puudumisel rakendub tõenäoliselt majandusliku arengu stsenaarium, millele komisjon tugineb.

Peale selle leidis Euroopa Kohus, et komisjoni poolt koostatud konglomeraadi tüüpi koondumise võimaliku mõju analüüsis tuleb konkurentsivastase käitumise tõenäosust, mis võib tekitada kangiefekti, hinnata terviklikult, st arvestades nii ahvatlust neid võtteid kasutada kui ka tegureid, mis võivad seda ahvatlust vähendada või isegi selle kõrvaldada, kaasa

<sup>19</sup> Nõukogu 21. detsembri 1989. aasta määrus (EMÜ) nr 4064/89 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (EÜT 1989, L 395, lk 1).

arvatud selle käitumise võimalik ebaseaduslik iseloom. Kohus täpsustas, et määruse nr 4064/89 preventiivse eesmärgiga oleks siiski vastuolus komisjonilt nõuda, et iga koondumiskava puhul komisjon kontrolliks, millisel määral konkurentsivastase käitumise ahvatlus võiks väheneda või olla kõrvaldatud tänu kõnealuse käitumise ebaseaduslikkusele, selle avastamise ohule, pädevate ametiasutuste järelevalvele nii ühenduse kui ka siseriiklikul tasandil ja võimalikele rahalistele sanktsioonidele. Euroopa Kohus toonitas, et selline analüüs kohustaks ammendavalt ja üksikasjalikult uurima erinevates õiguskordades kohaldatavaid õigusnorme ja rakendatud karistuspoliitikat ja et selline uuring oleks kasutatav, peavad faktid, millele see tugineb ja mille alusel võiks esitada süüdistusi konkurentsivastases käitumises, evima väga suurt tõenäosusastet. Kohus järeldas, et koondumiskava hindamise ajal tehtav uuring, mille eesmärk on teha kindlaks EÜ artikli 82 võimaliku rikkumise tõenäosus ja tagada, et sellele rikkumisele järgneks erinevates õiguskordades karistused, oleks liialt spekulatiivne ega võimaldaks komisjonil rajada oma hinnangut asjas tähtsust omavate faktiliste asjaolude kogumile, et teha kindlaks, kas need toetavad kangiefekti sisaldavat majandusliku arengu stsenaariumi.

Euroopa Kohus kinnitas Esimese Astme Kohtu otsuses *Gencor v. komisjon* (25. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-102/96, EKL 1999, lk II-753) sedastatud põhimõtet asjaomaste ettevõtjate pakutud kohustuste olemuse kohta, mis muudaksid teatatud koondumise ühisturuga kokkusobivaks. Euroopa Kohus meenutas, et sellised kohustused peavad võimaldama komisjonil jõuda järeldusele, et kõnealune koondumine ei tekita ega tugevda turgu valitsevat seisundit määruse nr 4064/89 artikli 2 lõigete 2 ja 3 mõttes, ning sellest lähtudes leidis ta, et pakutud kohustuste liigitamine käitumist või struktuuri puudutavateks ei oma asjas tähtsust ja seega ei saa *a priori* välistada, et esmapilgul käitumiskohustused, nagu kaubamärgi kasutamisest hoidumine teatud aja jooksul või koondumise tulemusena loodud ettevõtja tootmisvõimsuste teatud osa andmine konkurentide kasutusse või üldisemalt juurdepääsu andmine olulisele infrastruktuurile mittediskrimineerivatel tingimustel, võiksid samuti takistada valitseva seisundi tekkimist või tugevnemist.

Olles lõpetuseks märkinud, et määruse nr 4064/89 artikli 2 lõikest 1 tulenevalt võtab komisjon koondumise ühisturuga kokkusobivust hinnates arvesse asjaolude kogumit, pidades muu hulgas silmas kõigi asjaomaste turgude struktuuri, ettevõtjate pakutavat tegelikku või võimalikku konkurentsi, asjaomaste ettevõtjate turuseisundit ning nende majanduslikku ja finantsilist võimu, tarnijatele ja kasutajatele kättesaadavaid võimalusi, turuletuleku tõkkeid ning pakkumise ja nõudluse suundumusi, järeldas kohus sellest, et ainuüksi fakt, et osalust omandav ettevõtja on asjaomasel turul juba ilmselgelt valitsevas seisundis, võib olla oluliseks asjaoluks, kuid see ei ole iseenesest siiski piisav alus otsustamiseks, et võimaliku konkurentsi vähenemine selle ettevõtja jaoks tugevdab tema seisundit. Euroopa Kohtu hinnangul võimalik konkurents, mida kõnealuse turu teatud osal pakub asendustoodete tootja, on kõigest üks asjaolu kogumist, mida tuleb arvesse võtta, hinnates ohtu, kas koondumine tugevdab valitsevat seisundit, ning ei saa välistada, et selle võimaliku konkurentsi vähenemine korvatakse muude asjaoludega, nii et juba valitsevas seisundis oleva ettevõtja konkurentsiseisund jääb muutumatuks.

Liidetud kohtuasjades AEM (14. aprilli 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-128/03 ja C-129/03, EKL 2005, lk I-2861) esitas Consiglio di Stato Euroopa Kohtule kahe hüdro- ja geotermilise elektrijaama ning Itaalia elektrienergia- ja gaasiameti vahelise kohtumenetluse käigus, mille esemeks oli kõrgema tasu kehtestamine riigi ülekandevõrgule juurde-

pääsu ja selle kasutamise eest, kaks eelotsuse küsimust EÜ artikli 87 ja direktiivi 96/92,<sup>20</sup> eelkõige selle artiklite 7 ja 8 tõlgendamise kohta. Põhikohtuasja hagejad olid esitanud Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia'le kaebused nimetatud ametiasutuse kahe otsuse peale, millega kehtestati elektrienergiale kõrgem tasu võrgu kasutamise eest, mis hõlmab dunaamilisi teenuseid, ning vaidlustasid ka neid otsuseid ettevalmistavad aktid, nende alusaktid ja nendega seotud aktid. Kuna kaebused jäeti rahuldamata, esitasid põhikohtuasja hagejad apellatsioonkaebuse Consiglio di Stato'le, taotledes kaebused rahuldamata jätnud otsuse tühistamist. Nad väitsid, et niisugune kõrgem tasu kuulub täielikult teatavatele ettevõtjatele või tootmisharudele antava tegevustoetuse alla, mida rahastatakse sektori ettevõtjate tarnetelt võetavatest maksudest, ning seetõttu on tegemist EÜ artikli 87 lõike 1 mõttes riigiabiga, mida on antud EÜ asutamislepingus sätestatud korda eirates. Veel märkisid nad, et erineva tasu võtmine riigi ülekandevõrgule juurdepääsu eest, mis koormab rohkem teatavaid ettevõtjaid, on vastuolus direktiivi 96/92 aluspõhimõttega, mis käsitleb kõigi juurdepääsuõigust kõnealusele võrgule ilma diskrimineerimiseta.

Sellest lähtuvalt küsis Consiglio di Stato Euroopa Kohtult esiteks, kas meetet, mis põhineb vajadusel kõrvaldada elektrituru liberaliseerimise esimesel perioodil pärast direktiivi 96/92 ülevõtmist ilmnunud põhjendamatud eelised ja konkurentsi tasakaalustamatus, saab pidada riigiabiks EÜ artikli 87 mõttes, ja teiseks, kas direktiivi 96/92 artikli 7 lõikega 5 ja artikli 8 lõikega 2, mis keelavad igasuguse diskrimineerimise riigi ülekandevõrgu kasutajate vahel, on vastuolus, kui liikmesriik võtab vastu sellise üleminekumeetme.

Esimese küsimuse osas leidis Euroopa Kohus, et meede, millega hüdroelektrijaamadest ja geotermilistest elektrijaamadest pärit elektrienergia tootmis- ja jaotusettevõtjatele kehtestatakse ajutiselt kõrgem tasu riigi ülekandevõrgule juurdepääsu ja selle kasutamise eest, et korvata eelis, mille need ettevõtjad on üleminekuperioodil saanud elektrituru liberaliseerimisest direktiivi 96/92 ülevõtmise järel, kujutab endast ettevõtjate erinevat kohtlemist nende poolt makstavate tasude kohaldamisel, mis tuleneb kõnealuste tasude süsteemi laadist ja ülesehitusest, ning ei ole iseenesest riigiabi EÜ artikli 87 mõttes. Lisaks märkis kohus, et abi ei saa kontrollida lahus selle rahastamisviisi tagajärgedest ning et kui riigi ülekandevõrgule juurdepääsu ja selle kasutamise eest võetava kõrgema tasu ning riikliku abisüsteemi vahel on selline side, kus kõrgemast tasust saadav tulu on tingimata ette nähtud selle abi rahastamiseks, on kõrgem tasu selle abisüsteemi lahutamatu osa ning järelikult tuleb seda kontrollida koos viimatinimetatuga.

Teisele küsimusele vastas Euroopa Kohus, et direktiivis 96/92 ettenähtud riigi ülekandevõrgule diskrimineerimisvaba juurdepääsu põhimõttega ei ole vastuolus, kui liikmesriik võtab vastu sellise üleminekumeetme, mis kehtestab vaid teatavatele elektrienergia tootmis- ja jaotusettevõtjatele kõrgema tasu ülekandevõrgule juurdepääsu ja selle kasutamise eest, et korvata eelis, mille need ettevõtjad on üleminekuperioodil saanud õigusliku raamistiku muutumise tõttu kõnealuse direktiivi ülevõtmisest tuleneva elektrituru liberaliseerimise järel. Samas kohus täpsustas, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb veenduda selles, et kõrgem tasu ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik kõnealuse eelise korvamiseks.

<sup>20</sup> Nõukogu 19. detsembri 1996. aasta direktiiv 96/92/EÜ elektri siseturu ühiseeskirjade kohta (EÜT 1997, L 27, lk 20).

Kohtuasjas komisjon v. Kreeka (12. mai 2005. aasta otsus kohtuasjas C-415/03, EKL 2005, lk I-3875) palus komisjon Euroopa Kohtul tuvastada, et kuna Kreeka Vabariik ei ole võtnud otsuse 2003/372<sup>21</sup> artikli 3 alusel määratud tähtaja jooksul kõiki vajalikke meetmeid nimetatud otsusega ebaseaduslikuks ja ühisturuga kokkusobimatuks tunnistatud riigiabi tagasisaamiseks või vähemalt ei ole otsuse kohaselt komisjoni nende meetmete võtmisest teavitanud, siis on Kreeka Vabariik oma kohustusi rikkunud.

Komisjon algatas Kreeka Vabariigi suhtes 1996. aastal EÜ asutamislepingu artikli 93 lõikes 2 (nüüd EÜ artikli 88 lõige 2) ette nähtud menetluse, mis viis otsuse 1999/332<sup>22</sup> vastuvõtmiseni. Selle abi andmisele lisandus seoses aastatega 1998–2002 uuesti läbi vaadatud ümberkorralduskava ning see allutati eritingimustele.

Olympic Airways'ile muu abi andmise kohta esitatud uute kaebuste tagajärjel algatas komisjon EÜ artikli 88 lõike 2 alusel uue menetluse põhjendusega, et selle äriühingu ümberkorralduskava ei olnud rakendatud ja komisjoni eelnevas heakskiitmisotsuses sisalduvaid ettekirjutusi ei olnud täidetud, eelkõige kohustust esitada komisjonile teatav informatsioon määruse nr 659/1999<sup>23</sup> artikli 10 alusel.

Selle menetluse tulemusena kiitis komisjon heaks otsuse 2003/372, mis tugineb eelkõige tõdemustele, et enamik Olympic Airways'i ümberkorralduskava eesmärkidest on täitmata, et heakskiitmise otsusega kehtestatud tingimusi ei ole täielikult järgitud ja et selle viimase otsuse täitmisel on rikutud seadust. Komisjon viitas veel uuele tegevusabile, mis eelkõige seisnes selles, et Kreeka riik sallis võlgnetavate sotsiaalkindlustusmaksete, kütuselt ja varuosadelt tasutava käibemaksu ning lennujaamadele võlgnetavate renditasude, lennuväljatasude ja Kreeka lennujaamade kaudu väljuvatelt reisijatelt kogutava nn *spatosimo* maksu maksmata jätmist, või maksmisega viivitamise sallimises.

Komisjon kohustas Kreeka Vabariiki võtma vajalikke meetmeid, et nõuda abisaajalt äriühingult nimetatud abi tagasi ning et ta teataks komisjoni otsuse täitmiseks vajalike meetmete võtmisest komisjonile kahe kuu jooksul alates otsuse teatavakstegemisest. Kuna Kreeka valitsus nõudeid ei täitnud ja kuna komisjon ei olnud rahul valitsuse esitatud selgitustega, esitas ta käesoleva kohtuasja aluseks oleva hagi. Euroopa Kohus leidis, et komisjoni esitatud hagi on põhjendatud.

Kohus meenutas, et ainus alus, millele liikmesriik võib komisjoni poolt EÜ artikli 88 lõike 2 alusel esitatud kohustuste rikkumise tuvastamise hagile vastu vaieldes tugineda, on kõnealuse abi tagasinõudmisotsuse korrektse täitmise täielik võimatus. Riigiabi käsitleva komisjoni otsuse täitmine ei ole täielikult võimatu, kui kostjaks olev valitsus ainult teavitab komisjoni otsuse rakendamisel esinevatest õiguslikest, poliitilistest või praktilistest raskustest, ilma asjaomastelt äriühingutelt abi realselt tagasi nõudmata ning pakkumata komisjonile otsuse täitmiseks teisi meetmeid, mis võimaldaksid neid raskusi ületada. Juhul kui

<sup>21</sup> Komisjoni 11. detsembri 2002. aasta otsus 2003/372/EÜ Kreeka Vabariigi poolt Olympic Airways'ile antud abi kohta (ELT 2003, L 132, lk 1).

<sup>22</sup> Komisjoni 14. augusti 1998. aasta otsus 1999/332/EÜ Kreeka Vabariigi poolt Olympic Airways'ile antud riigiabi kohta (EÜT 1999, L 128, lk 1).

<sup>23</sup> Nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrus (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks (EÜT 1999, L 83, lk 1).

sellise otsuse täitmist takistavad ainult mõned siseriiklikud raskused, siis peavad komisjon ja liikmesriik vastavalt EÜ artikli 10 aluseks olevale põhimõttele, mis paneb liikmesriikidele ja ühenduse institutsioonidele vastastikused kohustused teha lojaalset koostööd, raskuste ületamiseks tegema koostööd heas usus, järgides samas rangelt asutamislepingu sätteid ja eelkõige riigiabi käsitlevaid sätteid.

Euroopa Kohus kinnitas, et hagi raames, mille esemeks on riigiabi käsitlevast otsusest tulevate kohustuste rikkumine ja millega ei pöördunud kohtusse mitte liikmesriik, kellele otsus oli suunatud, ei ole viimati mainitud õigust sellise otsuse õiguspärasust vaidlustada.

Lõpetuseks rõhutas Euroopa Kohus veel, et ükski ühenduse õiguse säte ei nõua, et komisjon määraks ühisturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi tagasinõudmisel kindlaks tagastatava abi täpse suuruse. Tegelikult piisab sellest, kui komisjoni otsuses sisalduvad andmed, mis võimaldavad otsuse adressaadil iseseisvalt ja liigsete raskusteta selle summa määratleda.

Komisjon võis seega õiguspäraselt piirduda kõnealuse abi tagasinõudmise kohustuse kinnitamisega ning jätta tagastatava summa täpse suuruse väljaarvutamise siseriiklikele ametiasutustele. Pealegi, kuna riigiabi käsitleva otsuse resolutiivosa on lahutamatu seotud selle põhjendava osaga, nii et selle tõlgendamisel tuleb vajadusel arvesse võtta otsuse vastuvõtmiseni viinud põhjendusi, võib komisjoni otsuse alusel tagastamisele kuuluvad summad välja arvutada, kui lugeda otsuse põhjendusi nende koostoimes.

**3.9. Õigusaktide ühtlustamise** eriilmelises valdkonnas on eriti huvipakkuvad kaks riigihankealast kohtuotsust, üks telekommunikatsiooni käsitlev kohtuotsus, üks kohtuotsus autoriõiguste ja sellega kaasnevate õiguste kohta ning üks tarbijakaitset käsitlev kohtuotsus.

Kohtuasjas Stadt Halle ja RPL Lochau (11. jaanuari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-26/03, EKL 2005, lk I-1) esitas Oberlandesgericht Naumburg Euroopa Kohtule kohtuvaidluse käigus, mille poolteks olid Halle linn Saksamaal ning äriühing RPL Lochau ja äriühing TREA Leuna ja milles käsitleti küsimust, kas ühenduse õigusnormidega on kooskõlas Halle linna poolt ilma avaliku pakkumismenetluseta jäätmekäitluslepingu sõlmimine RPL Lochau'ga, mille kapitalis on enamusosalus Halle linnal ja vähemusosalus eraõiguslikul äriühingul, kaks eelotsuse küsimuste rühma, millest esimene puudutas muudetud direktiivi 89/665<sup>24</sup> artikli 1 lõike 2 ning teine muudetud direktiivi 93/38<sup>25</sup> artikli 1 punkti 2 ja artikli 13 lõike 1 tõlgendamist.

Esimese küsimusterühmaga küsis Oberlandesgericht Naumburg sisuliselt seda, kas direktiivi 89/665 artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriikide kohustus tagada tellijate otsuste tõhus ja kiire läbivaatamine kehtib ka väljaspool ametlikku riigihankemenetlust ja enne ametliku pakkumismenetluse algatamist tehtud otsuste suhtes – eelkõige otsuse

<sup>24</sup> Nõukogu 21. detsembri 1989. aasta direktiiv 89/665/EMÜ riiklike tarne- ja ehitustöölepingute sõlmimise läbivaatamise korra kohaldamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT 1989, L 395, lk 33).

<sup>25</sup> Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiiv 93/38/EMÜ, millega kooskõlastatakse veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate tellijate hankemenetlused (EÜT 1993, L 199, lk 84).

suhtes, milles käsitletakse küsimust, kas konkreetne hange kuulub direktiivi 92/50<sup>26</sup> isikulisel või materiaalsel kohaldamisalal –, ning alates millisest hankemenetluse hetkest peavad liikmesriigid võimaldama pakkujale, kandidaadile või huvitatud isikule läbivaatamismenetluse kasutamist.

Teise küsimusterühmaga küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt seda, kas juhul, kui tellija kavatseb sõlmida temast juriidiliselt eraldiseisva eraõigusliku äriühinguga, mille kapitalis tal on enamusosalus ja mille üle tal on teatav kontroll, rahaliste huvidega seotud lepingu direktiivi 92/50 materiaalsel kohaldamisalal kuuluvate teenuste osutamiseks, peab ta alati kasutama selles direktiivis ettenähtud avalikku pakkumismenetlust pelgalt asjaolu tõttu, et lepingupartneriks oleva äriühingu kapitalis on osalus eraettevõtjal, ehkki ainult vähemusosalus. Sellele küsimusele eitava vastuse korral küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus, milliste kriteeriumide põhjal tuleb otsustada, et tellijal ei ole sellist kohustust.

Esimese küsimusteringi osas leidis Euroopa Kohus, et muudetud direktiivi 89/665 artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriikide kohustus tagada tellija otsuste kiire ja tõhus läbivaatamine laieneb ka väljaspool ametlikku riigihankemenetlust ja enne ametliku pakkumismenetluse väljakuulutamist tehtud otsustele ning eelkõige otsustele selle kohta, kas teatav hange kuulub muudetud direktiivi 92/50 isikulisel ja materiaalsel kohaldamisalal. Peale selle märkis kohus, et selline läbivaatamisvõimalus on avatud kõigile isikutele, kellel on või on olnud huvi konkreetse riikliku teenuslepingu vastu ja kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada, alates hetkest, kui tellija on teinud tahteavalduse, millel võivad olla õiguslikud tagajärjed, ning et järelkult ei või liikmesriigid seada läbivaatamisvõimalust sõltuvusse sellest, et asjaomane riigihanke menetlus oleks jõudnud kindlaksmääratud etappi.

Teise küsimusteringi osas leidis Euroopa Kohus, et juhul, kui tellija kavatseb direktiiviga 97/52<sup>27</sup> muudetud direktiivi 92/50 materiaalsel kohaldamisalal kuuluvate teenuste kohta sõlmida rahaliste huvidega seotud lepingu temast juriidiliselt eraldi seisva äriühinguga, kelle kapitalis ta koos ühe või mitme eraettevõtjaga osaleb, tuleb alati kohaldada nimetatud direktiivis ettenähtud riigihankelepingute sõlmimise menetlust.

Liidetud kohtuasjades *Fabricom* (3. märtsi 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-21/03 ja C-34/03, EKL 2005, lk I-1559) esitas Belgia Conseil d'État Euroopa Kohtule kaks eelotsuse küsimuste rühma. Need käsitlesid direktiivi 92/50,<sup>28</sup> muudetud direktiiviga 97/52,<sup>29</sup> ja eriti

<sup>26</sup> Nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiiv 92/50/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike teenuslepingute sõlmimise kord (EÜT 1992, L 209, lk 1).

<sup>27</sup> Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1997. aasta direktiiv 97/52/EÜ, millega muudetakse direktiive 92/50/EMÜ, 93/36/EMÜ ja 93/37/EMÜ, mis käsitlevad vastavalt riiklike teenuslepingute, riiklike tarnelepingute ja riiklike ehitustöölepingute sõlmimise korra kooskõlastamist (EÜT 1997, L 328, lk 1).

<sup>28</sup> Nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiiv 92/50/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike teenuslepingute sõlmimise kord (EÜT 1992, L 209, lk 1).

<sup>29</sup> Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1997. aasta direktiiv 97/52/EÜ, millega muudetakse direktiive 92/50/EMÜ, 93/36/EMÜ ja 93/37/EMÜ, mis käsitlevad vastavalt riiklike teenuslepingute, riiklike tarnelepingute ja riiklike ehitustöölepingute sõlmimise korra kooskõlastamist (EÜT 1997, L 328, lk 1).

selle artikli 3 lõike 2 tõlgendamist, direktiivi 93/36,<sup>30</sup> muudetud direktiiviga 97/52, ja eriti selle artikli 5 lõike 7 tõlgendamist, direktiivi 93/37,<sup>31</sup> muudetud direktiiviga 97/52, ja eriti selle artikli 6 lõike 6 tõlgendamist, ning direktiivi 93/38,<sup>32</sup> muudetud direktiiviga 98/4,<sup>33</sup> ja eriti selle artikli 4 lõike 2 tõlgendamist koostoimes proportsionaalsuse põhimõttega, kaubavahetuse ja tööstuse vabadusega ning omandiõigusega. Eelotsuse küsimused käsitlesid veel direktiivi 89/665<sup>34</sup> ja eriti selle artikli 2 lõike 1 punkti a ja artikli 5 tõlgendamist ning direktiivi 92/13<sup>35</sup> ja eriti selle artiklite 1 ja 2 tõlgendamist.

Nende küsimuste eesmärk oli võimaldada siseriiklikul kohtul lahendada kaks kohtuasja, mille poolteks olid ehitustöid teostav ettevõtja Fabricom SA, kes esitab regulaarselt riigihanke pakkumisi eriti seoses vee-, energia-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoriga, ja Belgia riik ning milles käsitleti küsimust siseriiklike õigusnormide seaduslikkuse kohta, täpsemalt kuninga 25. märtsi 1999. aasta dekreedid, millega muudetakse kuninga 8. ja 10. jaanuari 1996. aasta dekreete, artikleid 26 ja 32, mille sarnaselt sõnastatud sätete kohaselt on isikul, kes vastutab riigihanke ettevalmistustööde eest, ning ettevõtjal, kes on selle isikuga seotud, teatud juhtudel keelatud osaleda riigihanke konkursil. Mõlemas põhikohtuasjas väitis see ehitustöid teostav ettevõtja, et kõnealune säte on eelkõige vastuolus pakujate võrdse kohtlemise põhimõttega, direktiiviga 92/13 tagatud kohtuliku läbivaatamise tõhususe põhimõttega, proportsionaalsuse põhimõttega, kaubavahetuse ja tööstuse vabadusega ning Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokolli artiklis 1 sätestatud omandiõigusega.

Kuna Conseil d'État leidis, et vaidluste lahendamiseks on vaja tõlgendada eespool viidatud riigihankealaste direktiivide teatud sätteid, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule kaks küsimusterühma, mis koosnesid kolmest oma sisu poolest analoogsest küsimusest ja mille analüüsi oli seetõttu võimalik läbi viia kolmest küsimusest lähtuvalt. Kuna Euroopa Kohus märkis, et nende küsimuste hulgas teine küsimus tugines hüpoteesile, mida ei saa aktsepteerida, vastas kohus ainult esimesele ja kolmandale küsimusele. Kahe põhikohtuasja käigus esitatud esimese küsimusega küsis Conseil d'État sisuliselt seda, kas ühenduse õiguse viidatud sätetega on vastuolus eespool viidatud siseriikli-

<sup>30</sup> Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiiv 93/36/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike tarnelepingute sõlmimise kord (EÜT 1993, L 199, lk 1).

<sup>31</sup> Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiiv 93/37/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike ehitustöölepingute sõlmimise kord (EÜT 1993, L 199, lk 54).

<sup>32</sup> Nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiiv 93/38/EMÜ, millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate tellijate hankemenetlused (EÜT 1993, L 199, lk 84).

<sup>33</sup> Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 1998. aasta direktiiv 98/4/EÜ, millega muudetakse direktiivi 93/38/EMÜ, millega kooskõlastatakse veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate tellijate hankemenetlused (EÜT 1998, L 101, lk 1).

<sup>34</sup> Nõukogu 21. detsembri 1989. aasta direktiiv 89/665/EMÜ riiklike tarne- ja ehitustöölepingute sõlmimise valdkonna kaebuste lahendamise korra kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT 1989, L 395, lk 33).

<sup>35</sup> Nõukogu 25. veebruari 1992. aasta direktiiv 92/13/EMÜ vee-, energia-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate üksuste hankemenetlusi käsitlevate ühenduse eeskirjade kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT 1992, L 76, lk 14).

kest sätetest tulenev õigusnorm, mille kohaselt on keelatud esitada osalustaotlust või ehitustööde, tarnete või teenuste alase riigihanke pakkumist isikutel, kes on tegelenud teadusuuringute, katsete, uurimustööde või arendustegevusega, mis on seotud nende ehitustööde, tarnete või teenustega, ilma et sellele isikule oleks antud võimalust tõendada, et konkreetseid asjaolusid arvestades ei kahjusta saadud kogemus konkurentsi. Kolmanda küsimusega küsis Conseil d'État sisuliselt seda, kas direktiiviga 89/665, eriti selle artikli 2 lõike 1 punktiga a ja artikliga 5 ning direktiiviga 92/13, eriti selle artiklitega 1 ja 2 on vastuolus asjaolu, et tellijal on kuni pakkumiste läbivaatamise lõppemiseni õigus tagasi lükata osalustaotlus või riigihanke pakkumine, mille on esitanud ettevõtja, kes on seotud teatud ettevalmistustöid teinud isikuga, isegi kui tellija küsitluse tulemusena see ettevõtja kinnitab, et ta ei ole omandanud säärast eelisseisundit, mis rikuks konkurentsi tavapäraseid tingimusi.

Esimese küsimuse osas otsustas Euroopa Kohus, et direktiividega 92/50, 93/36, 93/37, mida on muudetud direktiiviga 97/52, ja direktiiviga 93/38, mida on muudetud direktiiviga 98/4, ning eriti nendes direktiivides sisalduva sättega, mille kohaselt tellijad tagavad pakujate võrdse kohtlemise, on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mille kohaselt on keelatud esitada osalustaotlust või ehitustööde, tarnete või teenuste alase riigihanke pakkumist isikutel, kes on tegelenud teadusuuringute, katsete, uurimustööde või arendustegevusega, mis on seotud nende ehitustööde, tarnete või teenustega, ilma et sellele isikule oleks antud võimalust tõendada, et konkreetseid asjaolusid arvestades ei kahjusta saadud kogemus konkurentsi. Euroopa Kohus oli arvamisel, et kuigi selliseid ettevalmistustöid teostanud isikule tekkida võivat soodsat olukorda silmas pidades ei saa väita, et võrdse kohtlemise põhimõtte kohustab kohtlema teda võrdväärselt kõikide teiste pakujatega, siis õigusnorm, mis ei anna sellele isikule ühtegi võimalust tõendada, et tema juhtumi puhul ei ole tegemist konkurentsi kahjustava olukorraga, läheb ikkagi kaugemale sellest, mis on pakujate võrdse kohtlemise eesmärgil vajalik.

Mis puudutab kolmandat küsimust, siis on direktiiviga 89/665 ja eriti selle artikli 2 lõike 1 punktiga a ja artikliga 5 ning direktiiviga 92/13 ja eriti selle artiklitega 1 ja 2 vastuolus asjaolu, et tellijal on kuni pakkumiste läbivaatamise lõppemiseni õigus tagasi lükata osalemissaotlus või riigihanke pakkumine, mille on esitanud ettevõtja, kes on seotud isikuga, kes on tegelenud teadusuuringute, katsete, uurimustööde või arendustegevusega, mis on seotud nende ehitustöödega, tarnetega või teenustega, isegi kui tellija küsitluse tulemusena see ettevõtja kinnitab, et ta ei ole omandanud säärast eelisseisundit, mis rikuks konkurentsi tavapäraseid tingimusi. Kohus on seisukohal, et tellija võimalus lükata edasi pakkumismenetluse edasijõudnud etappi otsuse langetamine selle kohta, kas lubada ettevõtjal osaleda pakkumismenetluses või esitada pakkumist, samas kui sellel tellijal on kogu vajaminev informatsiooni otsuse langetamiseks, jätab selle ettevõtja ilma võimalusest kasutada ühenduse hankemenetluse kohta käivaid õigusnorme tellija vastu ajavahe miku jooksul, mille kestus on vaid tellija otsustada ja mida viimane võib vajadusel venitada kuni selle hetkeni, kui õigusrikkumist ei ole enam võimalik heastada. Seega võib selline olukord mitte ainult kergesti ohustada direktiivide 89/665 ja 92/13 kasulikkust, kuna see viib huvitatud isikute ühenduse õigusest tulenevate õiguste kasutamise õigustamatu edasilükkamiseni, vaid on ka vastuolus direktiivide 89/665 ja 92/13 eesmärgiga, mis seisneb pakujate kaitsmises tellijate suhtes.

20. oktoobri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-327/03 ja C-328/03: ISIS Multimedia Net (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) puudutab telekommunikatsioonisektorit. Kõnealuse sektori liberaliseerimise raames vastuvõetud direktiivi 97/13<sup>36</sup> eesmärk on luua selles valdkonnas liikmesriikide poolt antavate üldlubade ja üksiklitsentside ühine raamistik, mis baseerub proportsionaalsuse, läbipaistvuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetel. Selleks on direktiivis sätestatud piirangud ja maksukohustused, mida võib ettevõtjatele kehtestada üldlubasid ja üksiklitsentse hõlmava loamenetluse osana. Üldlubade ja üksiklitsentside osas saab direktiivi artikli 11 kohaselt kehtestada ettevõtjate suhtes vaid sellise tasu, mille eesmärk on katta halduskulud. Samas lubatakse nimetatud sätte teises lõigus määrata tasu juhul, kui tuleb kasutada nappe ressursse, et tagada nende ressursside optimaalne kasutamine. Selline tasu ei tohi olla diskrimineeriv ja selle suhtes tuleb eelkõige arvesse võtta vajadust soodustada uuenduslike teenuste ja konkurentsi arengut.

Euroopa Kohus pidi tegema otsuse kõnealuse sätte ulatuse kohta eelotsuse küsimuste alusel, mille esitas Bundesverwaltungsgericht (Saksamaa) kohtuvaidluses ettevõtjate Multimedia Net ja Firma 02 ning Saksa riigi vahel. Nimetatud ettevõtjad, kes olid uued telekommunikatsioonioperaatorid, taotlesid reguleerivalt organilt telefoninumbrite oma klientidele kättesaadavaks tegemist. Numbrite kättesaadavaks tegemise tulemusena kehtestati kehtivate eeskirjade kohaselt tasu suurus, mis ületas üle viieteistkümne korra telefoninumbrite kättesaadavaks tegemise halduskulusid. Kuid Deutsche Telekomile kui Saksamaa turul monopolis seisundis olnud ajaloolise operaatori õigusjärglaseks olevale ettevõtjale kuulub 400 miljonist telefoninumbrit koosnev reserv, mille ta on saanud tasuta.

Et hinnata uutele operaatoritele sel viisil kehtestatud tasu kooskõla direktiivi 97/13 artikli 11 lõikega 2, vaagis Euroopa Kohus üksteise järel direktiivist tulenevat kolme tingimust. Esimese tingimuse – piiratud ressursi optimaalne kasutamine – osas leidis Euroopa Kohus, et telefoninumbreid võib olla piiratud arv ning seega võib olla tegemist piiratud ressursiga. Mittediskrimineerimise tingimuse puhul sedastas kohus, et Deutsche Telekom ja tema konkurente ei kohelda võrdselt: ISIS Multimedia ja Firma 02 peavad nagu kõik uued operaatorid maksma telefoninumbrite saamiseks ja turule sisenemiseks vaidlusalust tasu, samas kui Deutsche Telekomis käsutuses on oluline numbrite reserv, mis võimaldab tal sellel turul tegutseda ning mille saamiseks ta ei ole mingit tasu maksnud. Sellise ebavõrdse kohtlemise võimaliku põhjendamise osas lükkas Euroopa Kohus – seda võimalust siiski välistamata – tagasi Saksamaa valitsuse esitatud argumendid, mille tõendamiseks ei olnud esitatud ühtegi asjaolu, seoses Deutsche Telekom poolt universaalse teenuseosutaja ülesannete täitmisega ja tema poolt ülevõetud ametnike suhtes tekkinud kohustustega. Euroopa Kohus märkis lõpetuseks, et kolmas tingimus uuenduslike teenuste arengu ja konkurentsi soodustamise vajaduse kohta ei ole igal juhul täidetud. See on täitmata, kuna koormates uute operaatorite eelarvet alates nende sisenemisest turule ja pannes need operaatorid turgu valitsevat seisundit omava ettevõtjaga ebavõrdsesse olukorda, takistab Saksamaa õigusnormidega kehtestatud tasu uute operaatorite nimetatud turule sisenemist ja pidurdab järelkult konkurentsi ja uuenduslike teenuste arengu soodustamist, mis on vastuolus direktiivi 97/13 artikli 11 lõikes 2 sätestatuga.

<sup>36</sup> Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. aprilli 1997. aasta direktiiv 97/13/EÜ üldlubade ja üksiklitsentside ühise raamistiku kohta telekommunikatsiooniteenuste valdkonnas (EÜT 1997 L 117, lk 15).

14. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-192/04: Lagardère Active Broadcast (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) puudutab direktiivide 92/100<sup>37</sup> ja 93/83<sup>38</sup> kohaldamisala ja ulatust seoses autoriõiguste ja sellega kaasnevate õigustega. Faktilised asjaolud olid järgmised. Lagardère Active Broadcast on Prantsusmaal asutatud ringhäälinguettevõtja, äriühingu Europe 1 õigusjärglane. Tema saatete tootmiskohaks olevatest Pariisi stuudiost edastatakse saated satelliidile, mis saadab need signaalid maismaasaatjatele, kes levitavad saated üldsusele. Kuigi need saatjad asuvad enamjaolt Prantsusmaal, asub üks nendest, vaatamata sellele, et ta Prantsusmaale saateid edastab, siiski Saksamaal Saarimaal ja seda haldab Lagardère'i Saksamaal asuv tütarettevõtja. Prantsuskeelseid saateid on tehniliselt võimalik piiratud alal vastu võtta ka Saksamaal, kuid kommertseesmärkidel neid Saksamaal ei kasutata. Intellektuaalomandi vallas makstakse esitajatele ja tootjatele kaitstud fonogrammide kasutamise tasu kahekordselt: Lagardère'i poolt Prantsusmaal ja ülalnimetatud tütarettevõtja poolt Saksamaal. Sellises olukorras tõusetus kaks küsimust, millele Euroopa Kohtul tuli vastus leida Prantsusmaa Cour de cassation'i esitatud eelotsusetaotluse alusel. Esiteks, kas see tasu võib olla reguleeritud lisaks Prantsuse õigusele ka Saksa õigusega? Teiseks, kas edastaval äriühingul on õigus vähendada Prantsusmaal makstavat tasu summa võrra, mida ta maksis või mida nõuti Saksamaal?

Esimesele küsimusele vastamiseks tuleb lähtuda direktiivist 93/83. Selle direktiivi eesmärk seoses satelliitilevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavate autoriõiguste ja kaasnevate õigustega on „vältida mitme siseriikliku õigusnormi kumuleeruvat kohaldamist ühe ja sama ringhäälingutoimingu suhtes“. Direktiivi kohaselt peab tasu olema reguleeritud ainuüksi selle riigi õigusega, kust signaal saadetakse, s.t Prantsuse õigusega. See eeldab aga, et direktiiv on kohaldatav ja et antud asjas käsitletav edastamine on seega „üldsusele satelliidi kaudu edastamine“ selle direktiivi tähenduses. Euroopa Kohus märkis pärast käsitletava edastamise (signaale satelliidilt saab vastu võtta üksnes professionaalsete vahendite abil; signaalid ei ole vastupidiselt programmidele mõeldud üldsusele vastuvõtuks; maapealse digitaalse ringhäälinguvõrgu abil on võimalik signaalide edastamine satelliidi mittetoimimise korral) uurimist, et nii see antud juhul ei ole. Niisiis, kuna ei ole tegemist „üldsusele satelliidi kaudu edastamisega“ direktiivi 93/83 tähenduses, ei ole see kohaldatav ja seega ei ole käesolevas asjas takistusi tasu reguleerimiseks üheaegselt Prantsusmaa ja Saksamaa poolt.

Mis puutub võimalusse vähendada Prantsusmaal makstavat summat selle summa võrra, mida maksti või nõuti Saksamaal, siis siinjuures on asjakohane õiglase tasu nõude kehtestanud direktiivi 92/100<sup>39</sup> artikli 8 lõige 2. Euroopa Kohus täpsustas, et autoriõigusega kaasnevatel õigustel on territoriaalne iseloom. Kuivõrd käesoleval juhul toimub ülekandmine kahe liikmesriigi territooriumil, tuleb kõnealust tasu maksta kahe siseriikliku õiguse alusel. Edasi rõhutas kohus, et tema pädevusse ei kuulu täpse korra kehtestamine ühtse õiglase tasu kindlaksmääramiseks. Ainult liikmesriikidel on pädevus oma territooriumil kindlaks

<sup>37</sup> Nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiiv 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT L 346, lk 61).

<sup>38</sup> Nõukogu 27. septembri 1993. aasta direktiiv 93/83/EMÜ teatavate satelliitilevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavate autoriõiguste ja sellega kaasnevate õiguste käsitlevate eeskirjade kooskõlastamise kohta (EÜT L 248, lk 15).

<sup>39</sup> Nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiiv 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT 1992, L 346, lk 61).

määrata kõige sobivamad kriteeriumid õiglast tasu käsitleva ühenduse õiguse mõiste järgimiseks. Siiski tasu õiglase iseloomu hindamiseks tuleb võtta arvesse fonogrammi kasutamise kaubanduslikust väärtust ja eriti võtta arvesse kõiki edastamise aspekte, näiteks tegelikku vaatajaskonda, võimalikku vaatajaskonda ja keeleversiooni. Kohus lisas, et käesoleval juhul Saksamaal ülekandmine ei vähenda selle kasutamise väärtust Prantsusmaal. Peale selle toimub tõhus kaubanduslik kasutamine üksnes Prantsuse territooriumil. Saksamaal eksisteerib siiski tegelik ja võimalik kuulajaskond, mistõttu on kaitstud fonogrammi kasutamisel selles liikmesriigis teatav, olgugi et nõrk, majanduslik väärtus. Järelikult võib Saksamaal tasu maksmist nõuda. Majandusliku väärtuse nõrkus avaldab mõju üksnes selle tasu suurusele, mitte aga tasu maksmise põhimõttele. See tasu on vastutasu fonogrammi kasutamise eest kõnealusel liikmesriigis ning selle maksmist ei saa arvesse võtta Prantsusmaal õiglase tasu arvutamisel ega seda tasu selle võrra vähendada.

Euroopa Kohtu 25. oktoobri 2005. aasta otsused kohtuasjas C-350/03: Schulte ja kohtuasjas C-229/04: Crailsheimer Volksbank (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) tehti kahe Saksamaa kohtu – Landgericht Bochum ja Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen – poolt Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimuste alusel, mis käsitlesid 1985. aasta nn koduukselepingute direktiivi (direktiiv 85/577)<sup>40</sup> tõlgendamist. Mõlema eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oli kinnisvarainvestorite ja pankade vaheline kohtuasi seoses finantsinvesteeringutega, mille lepingueelsed läbirääkimised toimusid koduuksetehingu olukorras. Need investeeringud hõlmavad nimelt kinnisvarabürooga sõlmitud kinnisvara ostulepingut ja ostu finantseerimiseks pangaga sõlmitud laenulepingut. Nimetatud lepinguid pakuti tarbijatele nende kodu külastanud kinnisvarabüroo töötaja või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva maakleri poolt.

Esiteks leidis Euroopa Kohus, et direktiiv ei anna tarbijale õigust taganeda kinnisvara müügilepingust isegi juhul, kui see on osa finantsinvesteeringust, mille rahastamine on tagatud laenuga ja mille puhul lepingueelsed läbirääkimised nii kinnisvara ostulepingu kui ka ostu investeerimiseks sõlmitud laenulepingu üle on toimunud koduuksetehingu olukorras. Kuigi direktiivi eesmärk on kaitsta tarbijat eelkõige ohtude eest, mis tulenevad lepingu sõlmimisest ettevõtja külastuse ajal selle tarbija koju, andes tarbijale teatud tingimustel taganemisõiguse, välistab direktiivi selgelt ja ühemõtteliselt oma kohaldamisalast kinnisvara müügilepingud.

Lisaks ei ole direktiiviga vastuolus siseriiklikud eeskirjad, mis näevad laenulepingust taganemise ainsa tagajärjena ette selle tühistamise, isegi kui tegemist on finantsinvesteeringuga, milleks ei oleks antud laenu ilma kinnisvara ostmiseta.

Juhul, kui pank on tarbijat teavitanud tema õigusest laenulepingust taganeda, ei ole põhimõtteliselt direktiiviga vastuolus, kui siseriiklik õigusnorm näeb ette, et kinnisvaralaenulepingust taganemise korral on tarbija kohustatud mitte üksnes tagasi maksuma lepingu alusel saadud summad, vaid ka maksuma laenuandjale turul kehtiva määraga intressi.

Euroopa Kohus otsustas siiski, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel, kus tarbijat ei teavitatud tema õigusest laenulepingust taganeda, peab pank kandma asjaomase investeeringu

<sup>40</sup> Nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiiv 85/577/EMÜ tarbija kaitsmise kohta väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral (EÜT 1985, L 372, lk 31).

guga kaasnevad riskid. Kui pank oleks tarbijat tema taganemisõigusest õigeaegselt informeerinud, oleks tarbijal olnud võimalik muuta oma otsust sõlmida laenuleping ja sellisel juhul ei oleks ta hiljem ostulepingut notari juures sõlmitud. Nii oleks ta saanud vältida kinnisvara väärtuse ülehindamise ohtu ostuhetkel, samuti ohtu, et loodetavat üüritulu ei saada ja et kinnisvarahindade arenguga seotud ootused osutuvad ekslikuks. Siseriikliku seadusandja ja kohtute ülesanne on tagada tarbijate kaitse selliste riskide realiseerumise tagajärgede eest.

**3.10. Sotsiaalõiguse** valdkonnas on eriti huvipakkuvad kolm kohtuotsust, mis käsitlevad vastavalt töötajate õiguste säilimist äriühingute üleminekul, rasedate kaitset seoses mees- ja naistöötajate vahelise diskrimineerimise keeluga ning vanemaealiste töötajate diskrimineerimise keeldu.

Euroopa Kohtu 26. mai 2005. aasta otsuse aluseks olevas kohtuasjas C-478/03: Celte (EKL 2005, lk I-4389) küsis House of Lords Euroopa Kohtult direktiivi 77/187<sup>41</sup> rakendamise korra kohta kutseõppeteenistuste erastamisel Walesis.

1989. aastal käivitatud haldusreformi käigus kavandas Ühendkuningriigi valitsus Training and Enterprise Council'ite (TEC) loomise, kes pidid üle võtma valitsuse poolt rahastatavad piirkondlikud ametid, mida juhtisid ametnikud, kes vastutasid noorte ja töötute väljaõppeprogrammide eest. Järgjärgulise erastamise läbiviimiseks lubati TEC-idel kasutada Department of Employment'i (tööministeerium) ruume ning neil oli vaba juurdepääs infosüsteemidele ja andmebaasidele. Kolmeaastase algusperioodi jooksul viidi piirkondlike ametite ametnikud ajutiselt üle nii, et nad säilitasid oma ametnikustaatus. Department of Employment'i töötajad jätkasid samade ülesannete täitmist samades hoonetes TEC-i alluvuses. Kuid 16. detsembril 1991 Secretary of State'i poolt TEC-ide Staffing Group'i (personaliküsimustega tegelev rühm) esimeestele saadetud kirjas seisis, et TEC-id saavad lõplikult nende töötajate tööandjadeks. Ajutise üleviimise perioodi lõpul anti töötajatele valida, kas siirduda tagasi Department of Employment'i teenistusse ja lasta end üle viia teisele ametikohale või jätkata sama tegevust TEC-i töötajana. Neil asjaoludel sõlmisid Department of Employment ja TEC 1992. aastal kokkuleppe, milles nähti ette nende vastavad kohustused ametnike suhtes, kes otsustasid jätkata töötamist TEC-i töötajana.

Eelotsuse küsimused käsitlevad direktiivi 77/187 artikli 3 lõikes 1 toodud ülemineku kuupäeva mõiste tõlgendamist juhul, kui üleminek toimub kombineeritud tehinguna, milleks läbitakse mitu staadiumi.

Olles sissejuhatuseks märkinud, et kutseõppetegevuse erastamine kuulub direktiivi 77/187 kohaldamisalasse, vastas Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele, et töölepingute ja töösuhete üleminek vastavalt direktiivi 77/187 artikli 3 lõikele 1 toimub ilmingimata samal kuupäeval kui äriühingu üleminek. Ülemineku kuupäev vastab kuupäevale, mil toimub üleantava üksuse tegevuse eest vastutava tööandja positsiooni üleminek võõrandajalt omandajale. See kuupäev on konkreetne ajahetk, mida ei saa võõrandaja või omandaja soovi kohaselt mõnele teisele kuupäevale edasi lükata.

<sup>41</sup> Nõukogu 14. veebruari 1977. aasta direktiiv 77/187/EMÜ äriühingute, ettevõtete või nende osade üleminekul töötajate õigusi kaitsvate liikmesriikide seaduste ühtlustamise kohta (EÜT 1977, L 61, lk 26).

Kohus lisas, et sellest tulenevalt loetakse kõnealuse artikli 3 lõike 1 kohaldamisel selles sättes viidatud ülemineku kuupäeval võõrandaja ja üleantavas äriühingus töötavate töötajate vahel eksisteerivad töölepingud või töösuhted selsamal kuupäeval võõrandajalt omandajale üleantuks sõltumata sellest, mida nimetatud pooled on selles suhtes omavahel kokku leppinud.

8. septembri 2005. aasta otsuses kohtuasjas C-191/03: McKenna (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) tuli Euroopa Kohtul uuesti käsitleda küsimust raseda naistöötaja õiguste kohta ühenduse õiguskorras ning mees- ja naistöötajate mittediskrimineerimise põhimõtet.

M. McKenna rasestus 2000. aasta jaanuaris. Tal tuli meditsiinilistel näidustustel võtta rasedusega seotud patoloogilise seisundi tõttu haiguspuhkust, mis kestis peaaegu kogu tema raseduse aja. Alates 6. juulist 2000 lõppes tal õigus saada kogu töötasu haiguspuhkuse ajal ja tema töötasu vähendati poole võrra. M. McKenna oli 3. septembrist kuni 11. detsembrini 2000 rasedus- ja sünnituspuhkusel ja talle maksti sel ajal täistöötasu. Rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppedes oli M. McKenna meditsiinilistel põhjustel jätkuvalt töövõimetu ja tema töötasu vähendati jällegi poole võrra. M. McKenna rasedusega seotud töövõimetuse periood arvati haiguspuhkuse hulka, millele tal oli õigus.

Kõnesoleva asja keskseks küsimuseks on see, kas töövõimetust, mille on põhjustanud rasedusega seotud ja raseduse ajal ilmnenud patoloogiline seisund, võib ühenduse õiguse kohaselt käsitleda ükskõik millisest haigusest tingitud töövõimetusena ja võib arvata päevade hulka, mille jooksul on töötajatel antud juhul kohaldatava haiguspuhkuste korra järgi õigus säilitada esialgu kogu töötasu ja seejärel osaline töötasu.

Nende eelotsuse küsimustega soovis lirimaa Labour Court esiteks teada, kas kõnealune siseriiklik kord kuulub EÜ artikli 141 lõigete 1 ja 2 ning direktiivi 75/117<sup>42</sup> või direktiivi 76/207<sup>43</sup> kohaldamisalasse. Teiseks otsis eelotsusetaotluse esitanud kohus vastust küsimusele, kas ühenduse kohaldatavaid sätteid arvesse võttes tuleb sellist korda pidada diskrimineerivaks.

Ühenduse sätete kohaldamise osas vastas Euroopa Kohus, et haiguspuhkuste kord, mis kohtleb rasedusega seotud haigusi põdevaid naisi ja rasedusega mitteseotud haigusi põdevaid töötajaid ühesuguselt, kuulub EÜ artikli 141 ja direktiivi 75/117 kohaldamisalasse.

Nimetatud kord määrab kindlaks töötaja töötasu säilitamise tingimused haiguse tõttu töölt puudumisel. Selle korra järgi seatakse kogu töötasu säilitamine sõltuvusse sellest, et ei ületataks aasta kohta ettenähtud maksimaalset kestust, ning juhul kui see on ületatud, nähakse ette töötasu säilitamine kuni 50% ulatuses ajavahemiku jooksul, mis ei ületa nelja aasta kohta ettenähtud maksimaalset kestust. Kõnealune süsteem, mis viib töötasu vähendamisele ning seejärel töötasu saamise õiguse lõppemisele, toimib automaatselt, lähedes haiguse tõttu töölt puudunud päevade aritmeetilisele arvestusele.

<sup>42</sup> Nõukogu 10. veebruari 1975. aasta direktiiv 75/117/EMÜ meeste ja naiste võrdse tasustamise põhimõtte kohaldamisega seotud õigusaktide ühtlustamise kohta liikmesriikides (EÜT 1975, L 45, lk 19).

<sup>43</sup> Nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiiv 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega (EÜT 1976, L 39, lk 40).

Eelotsuse küsimuste teise aspekti puhul leidis Euroopa Kohus, et kõnesolevas asjas käsitletav haiguspuhkuste kord ei ole diskrimineeriv.

Euroopa Kohtu hinnangul tuleb EÜ artiklit 141 ja direktiivi 75/117 tõlgendada nii, et soolist diskrimineerimist ei kujuta endast:

- haiguspuhkuste korra reegel, mis näeb nii rasedusega seotud haiguse tõttu enne rasedus- ja sünnituspuhkust töölt puuduvate naistöötajate kui ka muude haiguste tõttu töölt puuduvate meestöötajate puhul ette töötasu vähendamise, kui puudumine ületab teatud kestuse, tingimusel et naistöötajat koheldakse samamoodi kui haiguse tõttu töölt puuduvat meestöötajat ja et makstav toetus ei oleks nii väike, et see muudaks küsitavaks rasedate töötajate kaitsmise eesmärgi;
- haiguspuhkuste korra reegel, mis näeb ette haiguse tõttu töölt puudunud päevade arvamise maksimaalse tasustatud haiguspäevade arvu hulka, millele töötajal on kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul õigus, olenemata sellest, kas haigus on rasedusega seotud või mitte, tingimusel et rasedusega seotud haiguse tõttu puudumiste liitmise tulemusel ei saaks naistöötaja liitmisest mõjutatud puudumise ajal pärast rasedus- ja sünnituspuhkust toetust, mis on väiksem kui miinimumsumma, millele tal oli õigus raseduse kestel põetud haiguse ajal.

22. novembri 2005. aasta otsuses C-144/04: Mangold (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) antakse sotsiaalpoliitika valdkonnas huvitav selgitus vanuselise diskrimineerimise eest kaitsmise kohta. Selles kohtuasjas esitas Arbeitsgericht München (Saksamaa) Euroopa Kohtule rea eelotsuse küsimusi töötaja ja tööandja vahelise kohtuvaidluse käigus, milles oli küsimuse all osalist tööaega ja tähtajalisi töölepinguid reguleeriva Saksamaa seaduse kohaldamine. Nimetatud seaduse kohaselt võib kuni 2006. aasta detsembri lõpuni tähtajalise töölepingu sõlmida lepingu aluse, tähtaja ja uuendamise osas ilma piiranguteta juhul, kui töötaja on saanud vähemalt 52-aastaseks ja kui see ei ole otseselt seotud sama tööandjaga varem sõlmitud tähtajatu töölepinguga. Direktiivi 2000/78<sup>44</sup>, mille tõlgendamise kohta on eelotsuse küsimused esitatud, eesmärk on kehtestada üldine raamistik, et võidelda töö saamisel ja kutsealale pääsemisel diskrimineerimise teatud vormide vastu, mille hulgas on ka vanuse alusel diskrimineerimine. Niisiis üldiselt on erinev kohtlemine otseselt vanuse alusel keelatud. Siiski võivad liikmesriigid nimetatud direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt ette näha, et erinevat kohtlemist ei peeta diskrimineerimiseks, kui sellel on siseriiklikus õiguses eelkõige tööhõivepoliitikat ja tööturгу hõlmav õigustatud eesmärk ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud. Direktiivis on selleks nimetatud näiteks tööle pääsemise, töö saamise ja kutsealale pääsemise ning töölt vabastamise eritingimuste kehtestamine vanematele töötajatele, et edendada nende kutsealast integreerimist või tagada nende kaitse.

Euroopa Kohus sedastas, et Saksamaa seadusel on selge eesmärk: soodustada töötute vanemaalaste isikute kutsealast integreerimist. Kohtu arvates ei saa sellist üldist huvi teeniva eesmärgi õigustatust põhjendatult kahtluse alla seada ning seega tuleb seda eesmärki pidada põhimõtteliselt eespool osutatud sätte mõttes „objektiivselt ja mõistlikult” põhjendatuks vanuse alusel erineva kohtlemise korral. Lisaks peavad selle õigustatud eesmärgi

<sup>44</sup> Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, lk 16).

saavutamiseks rakendatud vahendid olema „asjakohased ja vajalikud”. Siinjuures leidis kohus, et liikmesriikidel on vaieldamatult laiaulatuslik kaalutusõigus sobivate vahendite valimisel sotsiaal- ja tööhõivepoliitika valdkonda puudutavate eesmärkide saavutamiseks. Kuid Saksamaa seaduse puhul tekib olukord, kus kõikidele vähemalt 52-aastaseks saanud töötajatele võib kuni vanaduspensioniea saabumiseni pakkuda tähtajalise töölepingu sõlmimist võimalusega seda määramatu arv kordi pikendada, olenemata sellest, kas need töötajad olid enne lepingu sõlmimist töötud ja kui kaua see töötuse periood kestis. Võib tekkida oht, et need töötajad jäävad oma tööalase karjääri olulises etapis ilma töökoha stabiilsusest, mis on aga töötajate kaitse keskne element. Euroopa Kohus leidis, et selline seadus läheb kaugemale sellest, mis on asjakohane ja vajalik taotletud eesmärgi saavutamiseks, ning ei ole seega direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 kohaselt põhjendatud.

Käsitletavas kohtuasjas kerkis esile veel üks küsimus. Nagu direktiivis 2000/78 lubatud, on Saksamaa pikendanud direktiivi ülevõtmise tähtaega kuni 2. detsembrini 2006, nii et vaidlusaluse töölepingu sõlmimise päeval ei olnud see tähtaeg veel möödunud. Euroopa Kohus jõudis arutluse käigus järeldusele, et see fakt ei ole asjassepuutuv. Euroopa Kohtu praktika kohaselt peavad liikmesriigid direktiivi ülevõtmiseks ettenähtud tähtaja jooksul hoiduma õigusnormide kehtestamisest, mis võivad direktiivis sätestatud eesmärki tõsiselt kahjustada. Kuid on veel teisigi põhjendusi. Euroopa Kohus rõhutas asjaolu, et võrdse kohtlemise põhimõtte töö saamisel ja kutsealale pääsemisel ei tulene direktiivist 2000/78. See põhimõtte tuleneb mitmetest rahvusvahelistest lepingutest ja liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest, mistõttu tuleb vanuse alusel võrdse kohtlemise põhimõtet pidada üheks ühenduse õiguse üldpõhimõtteks. Sellise üldpõhimõtte järgimine ei saa iseenesest sõltuda tähtaja möödumisest, mis on liikmesriikidele määratud võtmaks üle direktiiv, millega kehtestatakse üldine raamistik, et võidelda vanuse alusel diskrimineerimise vastu. Niisiis peab siseriiklik kohus, kelle menetluses on kõnealust põhimõtet puudutav kohtuasi, oma pädevuse piires tagama ühenduse õigusest üksikisikutele tulenevate õiguste kaitse ja ühenduse õiguse täieulatusliku rakendamise ning jätmata kohaldamata iga sellega vastuolus oleva siseriikliku õigusnormi ja seda isegi juhul, kui kõnealuse direktiivi ülevõtmistähtaeg ei ole veel möödunud.

Äriühinguõigusega seondult tuleks mainida Euroopa Kohtu 3. mai 2005. aasta otsust liidetud kohtuasjades C-387/02, C-391/02 ja C-403/02: Berlusconi jt (EKL 2005, lk I-3565), mis puudutas Itaalia kohtutes menetluses olevaid kriminaalasju, milles mitut füüsilist isikut süüdistati valeandmete esitamises enne 2002. aastat, mil Itaalias jõustusid seda liiki rikkumist käsitlevad uued karistusõiguse sätted.

Itaalia kohtute arvates takistavad varasematest leebemad uued sätted süüdistatavate suhtes kriminaalmenetluse läbiviimist. Kõnealused sätted näevad ette oluliselt lühema aegumistähtaja (seitsme ja poole aasta asemel neli ja pool aastat) kriminaalmenetluse alustamiseks vajaliku kaebuse esitamiseks valeandmete tõttu väidetavalt kahjustatud osanike, aktsionäride või võlausaldajate poolt ning karistuse puudumise valeandmete esitamisel, mille tagajärjed ei ole olulised või on minimaalse tähtsusega, st mis ei ületa teatud protsente.

Neil asjaoludel küsis Tribunale di Milano ja Corte d'Appello di Lecce Euroopa Kohtult, kas valeandmete esitamises seisnev süütegu on reguleeritud äriühingute esimese direktiiviga

(esimene direktiiv 68/151<sup>45</sup>) ja kas Itaalia uued õigusnormid on kooskõlas ühenduse õigusest tuleneva nõudega, et liikmesriikide kehtestatud karistused ühenduse õiguse sätete rikkumise eest peavad olema asjakohased, st tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

Euroopa Kohus märkis alustuseks, et raamatupidamises valeandmete esitamise eest ette nähtud karistuste eesmärk on karistada äriühingute neljandast ja seitsmendast (neljas direktiiv 78/660<sup>46</sup> ja seitsmes direktiiv 83/349<sup>47</sup>) direktiivist tuleneva sellise aluspõhimõtte rikkumise eest, mille kohaselt peavad äriühingute raamatupidamise aastaaruanded andma tõepärase ja erapooletu ülevaate varast, finantsseisundist ning kasumist või kahjumist.

Seejärel leidis kohus, et esimese direktiivi artikliga 6 ette nähtud karistamise korra puhul aastaaruande avalikustamata jätmisel peetakse silmas mitte ainult aastaaruannete esitamata jätmist, vaid ka selliste aastaaruannete avalikustamist, mida ei ole koostatud neljandas äriühingute direktiivis kehtestatud nõuetele vastavalt, ehk teisisõnu valeandmete avalikustamist. Esimese direktiivi artiklit 6 ei saa aga pidada kohaldatavaks konsolideeritud aruannetega seonduvate kohustuste täitmata jätmisel, mis on sätestatud seitsmendas direktiivis ja millele esimeses direktiivis ei ole ühtegi viidet.

Pärast selle asjaolu kindlakstegemist leidis ühenduse kohus, et kergema karistuse tagasiulatuva kohaldamise põhimõte on osa ühenduse õiguse üldpõhimõtetest, mida siseriiklik kohus peab järgima, kui ta kohaldab ühenduse õiguse ja eriti äriühingute direktiivide rakendamiseks vastu võetud siseriiklikku õigust.

Seega järeldas Euroopa Kohus, et liikmesriigi ametiasutused ei saa kriminaalmenetluses tugineda süüdistatava vastu aastaaruannete avalikustamata jätmisel esimese direktiivi artikliga 6 kehtestatud karistuste kohasust käsitlevale nõudele, selleks et kontrollida süüdistatavate suhtes leebemate, pärast süütegude toimepanemist jõustunud sätete vastavust sellele nõudele, kuna nende sätete mittevastavus võib viia selleni, et nendes sätetes ette nähtud kergemaid karistusi ei oleks võimalik kohaldada. Direktiivil ei saa iseenesest ja sõltumata selle rakendamiseks liikmesriigi poolt vastu võetud seadusest olla süüdistatavate kriminaalvastutust ettenägevat või raskendavat mõju.

**3.11. Keskkonda** puudutavas valdkonnas väärrib erilist tähelepanu 7. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-364/03: komisjon v. Kreeka (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata). Selles asjas tehti otsus Kreeka Vabariigi vastu esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi kohta, milles komisjon heitis ette, et Kreeka Vabariik ei ole täitnud direktiivi 84/360<sup>48</sup> artiklist 13 tulenevaid kohustusi.

<sup>45</sup> Nõukogu 9. märtsi 1968. aasta esimene direktiiv 68/151/EMÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks (EÜT 1968, L 65, lk 8).

<sup>46</sup> Nõukogu 25. juuli 1978. aasta neljas direktiiv 78/660/EMÜ, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb teatavat liiki äriühingute raamatupidamise aastaaruandeid (EÜT 1978, L 222, lk 11).

<sup>47</sup> Nõukogu 13. juuni 1983. aasta seitsmes direktiiv 83/349/EMÜ, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid (EÜT 1983, L 193, lk 1).

<sup>48</sup> Nõukogu 28. juuni 1984. aasta direktiiv 84/360/EMÜ tööstusrajatistest lähtuva õhusaaste vastu võitlemise kohta (EÜT 1984, L 188, lk 20).

Nimetatud direktiivi kohaselt tuli liikmesriikidel hiljemalt 30. juuniks 1987 see direktiiv üle võtta (artikkel 16) ja võtta vajalikud meetmed tööstusrajatistest lähtuva õhusaaste vältimiseks või vähendamiseks ühenduses (artikkel 1). Direktiiviga hõlmatud tööstusettevõtted, mille hulgas on energiatööstus, mille osaks on soojuselektrijaamad, välja arvatud tuumaelektrijaamad, on loetletud direktiivi 84/360 I lisas. Artikkel 13 sätestab, et liikmesriigid rakendavad poliitikat ja strateegiaid, sealhulgas asjakohaseid meetmeid, „rajatiste järkjärguliseks kohandamiseks parima võimaliku tehnoloogiaga“, võttes eelkõige arvesse selliseid tingimusi nagu rajatise tehnilised omadused, kasutusmäär ja eluea pikkus, sellest lähtuvate saasteainete heitkoguste laad ja maht ning kulude piiramine.

Kõnesolevas asjas esitati Kreeta asuva Kreeka soojuselektrijaama vastu kaebus keskkonna saastamise kohta, mistõttu hakkas komisjon huvi tundma kõnealuse jaama töötamise tingimuste ja Kreeka ametivõimude poolse direktiivi 84/360 järgmise vastu. Komisjon jõudis järeldusele, et on rikutud direktiivi artiklit 13 seoses sellega, et vääveldioksiidi ja lämmastikoksiidi heitkogused ei olnud aastatel 1992–2002 vähenenud ja Kreeka ei olnud kehtestanud tööstusrajatistest lähtuvate heitkoguste piirnorme, ning otsustas seejärel esitada Euroopa Kohtusse hagi.

Kreeka valitsus väitis aga, et on võetud meetmeid elektrijaama laiendamiseks ning poliitika ja strateegia rakendamiseks, mis on mõeldud elektrijaama kohandamiseks parima võimaliku tehnoloogiaga. Lisaks väitis ta, et keskkonna kvaliteet on selles piirkonnas suurepärane ning et olemasolev vähene saaste ei kujuta endast ohtu inimeste tervisele.

Kõigepealt tuletas Euroopa Kohus meelde direktiivi artiklist 13 tulenevaid kohustusi ja vajadust kohandada rajatise võimaliku tehnoloogia arenguga. Seejärel kinnitas kohus, et vastupidiselt Kreeka valitsuse väidetele annab direktiivi 84/360 artikli 2 punkt 1 õhusaaste mõiste, mis tähendab „inimtegevusest tuleneva ainete või energia otsest või kaudset väljutamist õhku, mis võib avaldada märgatavat kahjulikku mõju inimeste tervisele, kahjustada elusressursse ja ökosüsteeme“.

Edasi järeldas kohus, et „juhul kui on selge, et teatud ainete heitkogustel on kahjulik mõju inimeste tervisele ning elusressurssidele ja ökosüsteemidele, ei sõltu liikmesriikide kohustus võtta vajalikke meetmeid nende ainete heitkoguste vähendamiseks selle piirkonna keskkonna üldisest seisundist, kus asub asjaomane tööstusrajatis“. Liikmesriik rikub direktiivi 84/360 artiklist 13 tulenevaid kohustusi, kui ta ei määra kindlaks poliitikat ja strateegiaid elektrijaama auruturbiinide ning gaasiturbiinide järkjärguliseks kohandamiseks parima võimaliku tehnoloogiaga.

Kuigi direktiivi 84/360 artikkel 13 ei kohusta sõnaselgelt liikmesriike kehtestama rajatiste heitkoguste piirväärtusi, tuleb siiski rõhutada, et tööstusrajatistest lähtuvate heitkoguste piirnormide kehtestamine on äärmiselt kasulik meede kõnealuse artikli 13 mõttes poliitika ja strateegiate elluviimiseks.

Kütuses kasutatavate kahjulike ainete maksimaalse sisalduse vähendamist saab sisuliselt käsitleda sellise tööstusrajatise nagu asjaomane elektrijaam kohandamisena parima võimaliku tehnoloogiaga, kuna selline vähendamine võib tuntavalt alandada sellisest rajatistest lähtuva õhusaaste taset. Kuid eelöeldu eeldab seda, et kasutatava kütuse kahjulike ainete sisaldus vastab turul saadaoleva kütuse madalaimale kahjulike ainete sisaldusele.

Elektrijaama parima võimaliku tehnoloogiaga kohandamise meetmetena võib käsitleda ka kuumaveekatelde järkjärgulist asendamist ning heitkoguste kontrolli ja jälgimise meetmeid, kuid tingimusel, et nendega kaasnevad teised meetmed, millel on asjaomase elektrijaama heitkogustele otsene mõju.

Euroopa Kohus järeldas, et Kreeka Vabariik on rikkunud direktiivi 84/360 artiklist 13 tulenevaid kohustusi.